

EUROOPASSE ÕPPIMA

2008

Tallinn 2008

Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

SISUKORD

EESSÕNA.....	3
1. MILLEST ALUSTADA?.....	5
1.1 Ettevalmistused.....	6
1.2 Infoallikad.....	6
1.3 Võimalused välismaal õppimiseks.....	8
1.4 Rahastusvõimalused.....	9
1.5 Dokumendid.....	9
1.6 Kuidas õpirändest kasu saada?.....	10
1.7 Eestlaste välismaale õppima suundumise trendid.....	10
2. GÜMNAASIUMISTVÄLISMAALE.....	12
2.1 (Keele)praktika üldhariduskoolist.....	14
3. ÕPPIMINE KUTSEKOOList.....	16
3.1 Praktika kutsekoolist.....	16
4. ÜLIÕPILASENA VÄLISMAALE.....	19
4.1 Praktika kõrgkoolist.....	21
4.2 Muud võimalused.....	23
5. ÕPPIMINE VÄLJASPOOL KOOLI.....	24
5.1 Vabatahtlik teenistus.....	24
5.2 Praktika vabatahtlikuna.....	26
5.3 Rahvusvahelised noorsoovahetused.....	26
6. ASJAAJAMINE.....	27
6.1 Vajalikud dokumendid.....	27
6.1.1 Rahvusvahelised noortekaardid.....	28
6.1.2 Pass ja ID-kaart.....	28
6.1.3 Viisa ja elamisluba.....	28
6.1.4 Kindlustus ja arstiabi.....	29
7. NÕUDED KEELEOSKUSELE.....	31
7.1 Keeleeksamid ja tasemetestid.....	32
8. FINANTSKÜSIMUSED.....	34
8.1 Kulutused.....	34
8.1.1 Õppemaks.....	34
8.1.2 Lisanduvad maksud.....	35
8.1.3 Muud kulud.....	35
8.2 Kuidas õpinguid rahastada.....	36
8.2.1 Laenud.....	38
8.2.2 Erinevad stipendiumid.....	38
8.2.3 Fondid, konkursid ja sponsorid.....	41
8.2.4 Muud võimalused.....	42
8.3 Töötamine.....	42
8.3.1 Välismaal töötamise ohud.....	44
8.3.2 Tööleping.....	45
8.3.3 Kust tööd otsida.....	45
8.3.4 Välismaal töötanud noore võimalused Eesti tööjõuturu.....	46
9. KULTUURIDEVAHELISED ERINEVUSED.....	48
10. KOKKUVÕTTEKS.....	51
KASUTATUD ALLIKAD.....	62

Oled Sa nõus, et **õppida saab mitut moodi ja igal pool?** Esialgu ehk mõtled, et tarkust saab ammutada vaid kodus ja koolis, kuid julgustame Sind kaugemale ja laiemalt mõtlema. **Õppimise piirid on lõpmatud!** Uusi teadmisi, kogemusi ja oskusi saad ka läbi tegutsemise ning inimestega suhtlemise. Iga päevaga on igapähele meist üha rohkem võimalusi areneda väljapoole koduriiki – seega ei olegi õppimisel otsa ega äärt.

Teises kultuuris elamine ja olemine toob kaasa tohutult hulgalisaväärtust. Ilma kogemiseta, mis on väljaspool Sinu kodupaika, ei saa Sa iial teada, millistest inspireerivatest inimestest ja innustavatest elulaadidest Sa ilma jääd. Miks elame meie Eestis just niiviisi nagu seda teeme, aga paljude teiste rahvaste jaoks üle maailma on selline elustiil kummaline ja mõnikord lausa vastuvõetamatu? Vahest on neil Sulle pakkuda midagi, mida Sa senini kogenud ei ole? Võibolla on nende elustiil Sulle hoopis sobilikum?

Kultuuridevaheline õppimine tähendab seda, et mõistmaks teisi, peab inimene tundma iseennast ja paika, kust ta pärit on. Võib tunduda, et see on vastuolus ideega, mida Sinu käes olev kogumik edasi püüab anda. Tegelikult ütleb kogemus, et sageli on nii ennast kui oma kultuuri märksa kergem tundma õppida siis, kui oled oma igapäevast elu kaugemalt vaadanud ning ennast mujal proovile pannud. See kogemus võib esialgu seada küsimärgi alla kõik, mida kodus iseenesest mõistetavaks ja vajalikuks pidasid. Saad aru, millised väärtused on Sulle olulised ning mis Sind teiste inimestega mujalt kultuuridest ühendab. Mõistad, et oled sügaval sisemuses sarnane teise inimestega ning erinevused ei tundu enam arusaamatuna. Miks seda kõike siis ülepea vaja on?

Elus on hea teada, et Sa ei ole siin üksinda – jagad seda pisikest planeeti veel 6 667 176 043 inimesega. See on piisavalt suur hulk inimesi, et mitte jääda enesekesksaks, vaid tunda natukenegi huvi selle vastu, mis toimub mujal. See teadmine annab võimaluse leida enda koht selles suures seltskonnas. Olles välismaal, kogedes erinevust ja sarnasust, tekib kergemini arusaam sellest, milline võiks olla Sinu panus. Keskkond, inimõigused, tehnoloogia areng, võrdsetele võimalustele kaasaaitamine ja muud sarnased teemad on üheks põhjuseks, miks tasub korraga oma mätta otsast alla astuda.

KULTUURIDEVAHELINE ÕPPIMINE ON ÕPPIMINE SELLES OLUKORRAS, KUS KOHALIKU RIIGI KULTUUR PÕRKUB MÕNE TEISE RIIGI KULTUURIGA.

Välismaal õppides ja töötades õpivad inimesed tohutult ja mitte tingimata tänu tehtavale tööle või õpitavale erialale. Seda on pea võimatu kirjeldada, mida ja kuidas täpsemalt õpitakse. Kuid selge on see, et tagasi tulles on nad palju enesekindlamad, avatumad ja üsna tihti ka õnnelikumad. Nad on aru saanud, mida elult tahta ja mis on tegelikult tähtis. Lisaboonusena leitakse uued sõbrad ja mõttekaaslased, paraneb keeleoskus ja õpitakse erinevatest kultuuridest pärit inimestega toime tulema. Tööandja keelde tõlgituna – paranenud on töötaja konkurentsivõime (enesekehtestamis-, keelte- ja suhtlemisoskus, vastutustunne ja meeskonnatööoskused). Iga välismaal õppinu või töötanu saab siia potti juurde lisada oma oskused ja kogemused.

Võib-olla ei paku teises kultuuris elamine kohe suurt pilti kõigest, mis maailmas toimub, kuid see annab võimaluse maailma teise pilguga näha ning midagi enda poolt ära teha. Väliskogemused annavad julgust võtta aktiivset ning veidi suuremat rolli ühiskonnas – paljud on selle järele proovinud ja sellele kinnitust leidnud. Ühiskonnas aktiivselt tegutsemine on seotud hooliva suhtumise, tahte ning julgusega õigel hetkel sekkuda. Hoolida on kergem, kui on nähtud, kogetud, räägitud, tuntud, mõeldud, käidud, tehtud, proovitud, jagatud ja nii edasi.

Teadlased ütlevad, et maailm on nii väike ja kõik siin planeedil teineteisest nii sõltuv, et liblika tiivaliigutus vihmametsas võib põhjustada metsiku tormi teisel pool maakera. Tänapäeval on üha rohkem võimalusi tunda ja saada teadlikuks sellest, et enamikul meist on oma osa sellest „liblikaefektist” – nii heal kui halval viisil. Sinul on võimalus proovida leida see hea viis, mida Sina saaksid ära teha. Ja ära arva, et sellel mõju ei ole – Sa oled ju suurem kui liblikas.

Marit Valge ja Marit Kannelmäe,
SA Archimedes
Euroopa Noored Eesti büroo

Marit Valge

Marit Kannelmäe

1. MILLEST ALUSTADA?

Kui Sinus tärkab soov minna välismaale õppima või tööle, siis peaksid endalt kõigepealt küsima – kas ma olen valmis viibima eemal oma sõpradest, vanematest? Kas ma olen valmis üksinda võõras riigis elama? Teise kultuurikeskkonda õppima või tööle minek eeldab teatud isiksuslikke omadusi, mida meist kõigil aga pole: riskivalmidust, enesekindlust ja suhtlemisoskust. Võõrsile minnes pead arvestama sellega, et Sul puudub tugivõrgustik perekonna, sõprade ja juhendajate näol – probleemide lahendamiseks pead ise leidma võimalused ja vahendid. Paljud probleemid on aga uued ja Sa ei saa lähtuda vanadest mallidest. Samas saad võimaluse tegutseda vabana teiste ootustest. Enda proovilepanek kasvatab eneseusaldust, arendab loovust ja ettevõtlikkust.

Suurimaks erinevuseks kodumaal toimuvate õpingutega on see, et lisaks koolipingis või praktikaettevõttes õpitule arened ka teises keele- ja kultuuriruumis viibimise ning enese proovilepaneku kaudu.

**ÕPIRÄNDEKS NIMETATAKSE AJUTISELT
TEISES RIIGIS ÕPPIMIST NII
KOOISÜSTEEMIS KUI VÄLJASPOOL SEDA.**

Kes seisab kahe jalaga maa peal, ei saa kunagi teada, mis tunne on lennata. *Anna-Maria Penu, Hispaanias*

Rändajat iseloomustavad suur avatus, motiveeritus ja paindlikkus. Need omadused arenevad välisõpingute käigus kindlasti veelgi.

Millal minna? Sellest annavad märku Sinu soov ja valmisolek. Samas on vaja arvestada vanemate nõusoleku ja rahaliste võimalustega. Õpirände võimalused erinevad ka lähtuvalt haridustasemest. Õpiränne saab hoo sisse keskhariduse omandajate hulgas. Noorematel on takistuseks keeleoskuse ja iseseisva elu kogemuse vähesus.

Reisimine on saatuslik eelarvamustele, kitsarinnalisusele ja piiratusele. *Mark Twain*

Sobiva võimaluse valimisel mõtle, millisel eesmärgil soovid välismaale minna – kas töökogemuse saamiseks või teadmiste hankimiseks. Need on kaks suuremat valikut. Arutle, kas tahad proovida midagi täiesti uut või soovid olemasolevaid teadmisi ja oskusi täiendada. Kui on kindel soov välismaale minna, pead alustama mitmekesiste ettevalmistustega. Ettevalmistused ja asjaajamine võivad võtta aega isegi üle aasta.

Eesti tudengite õpiränne aasta-aastalt kasvanud. Siiski ei ole ootamatused ja kohanemine võõraste olukordadega kõigi jaoks kutsuvad. Ühed inimesed peavad erinevusi ja mitmekesisust ohuks, teised aga huvitavaks.

Noored on kohanemisevõimelised ja saavad peaaegu alati hakkama, enamasti läheb elu välismaal olles kiiresti ja lõbusalt. Iga päev on täis kasulikke ja huvitavaid kogemusi. Sellegipoolest arvan, et välismaale õppima minek pole kõigi jaoks. See on nagu kutsumus, kui Sa tunned, et Sul on vajalikud iseloomuomadused ning välised tingimused võimaldavad seda. Sel juhul tasub küll minna. Tagasi saab ju alati tulla! *Maarja, kunstitudeng Itaalias*

1.1 Ettevalmistused

Põhjalik ja mitmekesine ettevalmistus tagab parema kohandumise võõra kultuuriga. Hea **keeleoskus** on Sulle suureks eeliseks. Kui on vaja keeleoskust lihvida, võid osaleda keelekursustel Eestis või minna välismaale enne õppetöö algust ning alustada keeleõpinguid kohapeal. Väga oluline on ületada suhtlemisbarjäär, mis võib tekkida puudulikust keeleoskusest. **Kultuuriline ettevalmistus** tähendab, et viid end kurssi sihtkohamaa tavade, kommete ja kultuuri eripäradega. Teades neid erinevusi, leevendad üleminekuraskusi ning kohaned paremini.

Tähtis on loodetav kasu enda jaoks sõnastada nõ õppeplaanis. Selle koostamisse peavad olema kaasatud ka vastuvõttev institutsioon, kool või ettevõtte. Eesmärgid peavad olema mõistetavad kõigile osapooltele (tõlgitud vastavasse keelde ja väljendatud arusaadavate väljendite ning mõistetega).

Praktiliste ettevalmistuste hulka kuulub tutvumine välismaale mineku praktiliste aspektidega: maksusüsteemiga, toetuste saamise võimalustega, elamisloa taotlemisega jms. Tuleb rõhutada, et suure hulga probleemide lahendamine ei tohi Sind muuta sedavõrd ebakindlaks, et õppimine muutub võimatuks. Valmista end ette ka **psühholoogiliselt**. Välismaale jõudes võib Sind tabada koduigatsus. See on täiesti loomulik tunne ja ära sellest tundest ehmu. Suhtlemine uute inimestega annab Sulle enesekindlust ja aitab kohanduda uue olukorraga.

Inimlaps on mugav. Rutiin tekitab turvatunnet. Tuttav ümbruskond sisendab rahu. Inimlaps ei tee ootamatuid, suuri pööreid oma elus lihtsalt niisama. Ta teeb neid sunnitult väliste tegurite mõjul või vabatahtlikult sisemistel põhjustel. Siis, kui igapäeva elu enam rahuldust ei paku või kui midagi siinamaani enesestmõistetavat järsku ära võetakse. Alles siis mõtleme, et võiksime elada ka teisiti – ehk õnnelikumalt, isegi lihtsamini – et võiksime ise olla teistsugused. *Anna-Maria Penu, Hispaanias*

Ettevalmistuste käigus pööra kindlasti tähelepanu **terviseteemadele**. Juba enne välismaale minekut selgita välja, kui suur on oht nakatuda nakkushaigustesse ning milliseid kaitsesüsteeme pead enne reisi tegema (vt www.tervisekaitse.ee).¹

1.2 Infoallikad

Välismaale minek tekitab kindlasti rohkelt küsimusi ja nende vastuste leidmiseks on hulgaliselt infoallikaid. Info otsimisel ära piirdu vaid ühe infoallikaga. Et tervikpilti saada, võiksid kasutada nii ametlikke kui mitteametlikke infoallikaid.

**ESIMESEKS SAMMUKS INFO OTSIMISEL
VÕIKS ERITI ÜLIÕPILASTEL OLLA KÄIK
OMA ÕPPEASUTUSE VÄLISSUHETE
OSAKONDA. SEALT TULEKS UURIDA
VAHETUSPROGRAMMIDE KOHTA.**

Internet on hea allikas valdkonna kohta esmase info saamiseks. Interneti teemakataloogidest ja otsingumootorite kaudu saad palju infot huvipakkuva riigi kohta: pilte, muusikat, kaarte, aadresse. Otsingut tehes võid kasutada märksõnu: õppimine Euroopas, vahetus(üli)õpilane, vabatahtlik

¹ Loe edasi alapeatükist 6.1.4, Kindlustus ja arstiabi

teenistus jne. Otsingumootoritest võid kasutada neti.ee, google.com, altavista.com, dogpile.com.

Interneti eeliseks on info värskus. Koolid ja stipendiumipakkujad panevad info kõigepealt enda kodulehele. Samas ei ole Interneti info värskus reegel ja alati tuleks vaadata, millal seda veebilehte viimati uuendati. Lehe usaldusväärsuse kohta on teisi näitajaid – vaata, kes on lehe väljaandja (kas kommerts- või riiklik asutus). Et mitte väärinfole sattuda, kontrolli, kas tegemist on usaldusväärse asutuse kodulehega ja kas autor on vastava valdkonna tunnustatud spetsialist.

Kuidas otsida Internetist? Kui soovid leida mõnda konkreetset fakti, tee otsing mitme märksõnaga. Kasutada võid fraasiotsingut, ümbritsedes otsisõnad jutumärkidega (nt “euroopasse õppima”). Pannes sõnade vahele plussmärgi, otsitakse kõiki üksiksõnu ja täpselt selles järjekorras. Mida rohkem sõnu omavahel seod, seda sobivamaid lehti sulle kuvatakse. Nt *vahetusüliõpilane+2008*.

Vahel tasub otsingus proovida ka ingliskeelseid termineid. Siis otsitakse ingliskeelsetest tekstidest ja tulemused on hoopis teised. Nt *exchange+student+from+estonia*.

Infot on käepärane otsida ka **andmebaasidest**. Valdkonna info on seal korrastatud ja kättesaadav ühest kohast. Nt Briti Nõukogu andmebaas on Suurbritannia hariduse ja stipendiumivõimaluste kohta.

Veebifoorumid on kasulikud allikad teiste kogemustega tutvumiseks. *Trip.ee* ja *reisijutud.com* on üldise sisuga reisifoorumid, kus kirjutatakse erinevat tüüpi reise, reisiettevalmistuste ja sihtkohamaade kohta. Kui Sa foorumi postituste hulgast vajalikku vastust ei leia, võid ise küsimuse esitada. Pea meeles, et info vananeb kiiresti ja inimeste võimalused reisimiseks on väga erinevad. Seetõttu tuleb oma küsimus hästi läbi mõelda. Selliste foorumite vabas vormis kirjutised kajastavad individuaalseid kogemusi. Igaks juhuks võiksid infot juurde otsida või selle värskest kontrollida ametlikust infokanalist.

Usaldusväärset infot leiad erinevatelt Euroopa Komisjoni **õpirändealastelt veebilehtedelt**. Eestikeelselt veebilehelt Teie Euroopa saad lugeda hariduse, elamise, töötamise jm kohta. *Ploteus* ja Euroopa Noorteportaal on lingikogud, mis sisaldavad viiteid õppimisvõimaluste, haridussüsteemide ja elukohavahetuse teemadel.

Võid pöörduda **infokeskustesse** (nt *Europe Direct*), **saatkondadesse**, **rahvusvaheliste võrgustike** (*Eurodesk*, *Europass* jt), **üliõpilasorganisatsioonide** või **vahetusprogrammide** esindajate poole ja vajadusel silmast silma kohtuda.

Enda kodukoolist saad kindlasti kõige parema ülevaate kehtivate vahetusprogrammide ja partnerkoolide kohta.

Tuttavate käest saad uurida nende kogemuste kohta. Lisaks vajaliku info andmisele saavad tuttavad Sind emotsionaalselt toetada ja julgustada.

EESTIKEELNE VEEBILEHT TEIE EUROOPA
ANNAB TEAVET HARIDUSE, ELAMISE JA
TÖÖTAMISE KOHTA.

Asutuste/organisatsioonide uudiskirjad pakuvad huvilistele infot erinevate võimaluste kohta ning nendega saad liituda kodulehe kaudu (nt õpilasvahetusfirmade omad).

Õpirändurid jagavad muljeid ka **ajalehtede-ajakirjade veergudel**. Teiste kogemustest võid vahel teada saada selliseid piisasju, mida muudest infoallikatest ei leia.

Rajaleidja veebilehelt saad lugeda stipendiumipakkumisi, Eesti meediast pärinevaid uudiseid välismaal õppimise ja töötamise kohta ning selle trükise elektroonilist väljaannet.

1.3 Võimalused välismaal õppimiseks

Euroopa riikide haridussüsteemid erinevad üksteisest väga suurel määral. On oluline, et Sulle huvipakkuva välisriigi haridussüsteemi erisus võrreldes Eestiga ei saaks takistuseks haridustee jätkamisel. Haridussüsteemide kirjeldustega saad tutvuda nii *Ploteuse* kui Euroopa haridusinfo võrgustiku *Eurydice* lehel.

Kõrgkooli või kutseõppeasutust valides tutvu põhjalikult huvipakkuva eriala õpetusega koolides, võrdle ning analüüsi. Vajadusel pöördu kirjaliku järelepärimisega kooli poole (nt semestrimaksu või majutusvõimaluste kohta ei ole sageli muul moel võimalik teavet saada). Pea meeles, et õppeasutuste brošüürides ja reklaamlehtedes ei pruugi olla piisavalt selgitusi kooli taseme ning muu olulise kohta.

Olemasolevate vahetusprogrammide või oma kooli kaudu välismaale õppima minemine on tavaliselt lihtsaim viis. Sellisel juhul on tavaliselt kindlaks tehtud kooli ja eriala vastavus lubatud tasemele.

Muidugi võib juhtuda, et Sinu poolt soovitud eriala Eestis ei õpetata ning seepärast ei saa Sa ka oma õppeasutuse kaudu välismaale õppima minna. Sellisel juhul võid korraldada välismaale mineku **omal käel** ehk nn *free-mover*ina. See variant eeldab Sinult endalt rohkem eeltööd ning asjaajamist, kuid kui Sul on piisavalt pealehakkamist, pole miski võimatu.

Itaaliasse tulin üksinda paar kuud enne õpingute algust. Plaan oli ise leida elukoht, astuda ülikooli, organiseerida endale õppimis- ja elamisluba. Vahetusüliõpilasena on kõik tunduvalt lihtsam. Siis Sa kuulud enamasti suurde gruppi ega pea ise otsustama ja valikuid tegema. Kindlasti on see parim variant tudengitele, kes tahavad proovida elu välismaal, aga ei julge nii suurt hüpet teha, et kõike seljataha jätta ning justkui uut elu alustada. *Maarja, kunstitudeng Itaalias*

Omal käel minnes pead suurt tähelepanu pöörama koolitussüsteemidele ning lõpudokumentidele, eriti sellele, millistele töökohtadele konkreetse kooli diplom või kraad juurdepääsu annab. Kui tegu on välisriigi tunnustamata õppeasutusega või nt teisel kõrgharidusastmel sooritatud õppega, ei pruugita hiljem Eestis seda tunnustada. Sama võib juhtuda siis, kui kooli õppekava on akrediteeritud asjasse mittepuutuvate organisatsioonide, institutsioonide või ühingute poolt.

Sobiliku kooli leidmisel saavad Sind aidata ka sarnase eriala õppejõud, kellel on akadeemilisi suhteid kolleegidega välisriikides.

Kuidas mina kui biokeemia tudeng sattusin keele ja kirjanduse kursusele? Vastus on lihtne – iseenesest! Omal käel ma sinna ei kandideerinud. Pakkumise kursusel osaleda sain taani keele õppejõult, kelle loengutes olin selleks ajaks juba kaks aastat käinud. Pakkumise juurde käis

ka stipendium Stockholmi ülikooli poolt, mis pidi katma sealse elamiskulud ning kohalesõidu maksumuse. *Reet, keelepraktikal Taanis*

Välismaal läbitud õppe **hilisema tunnustamise kord ja põhimõte** tuleb Sul endale selgeks teha juba enne välismaiste õpingute algust. Kindlasti sõlmi eelnevad kokkulepped ka oma kooli, õpetaja või õppeosakonnaga. Kooli tasemega tutvumiseks peaksid pöörduma spetsiaalsete organisatsioonide poole.

Enamikus Euroopa riikidest on asutatud **ENIC/NARIC-keskused** (*National Academic Recognition Information Centre*), mis tegelevad kõrgharidusele juurdepääsu võimaldavate ja kõrghariduskvalifikatsioonide (diplom, tunnistus, akadeemiline kraad, kutsekvalifikatsioon jm) hindamise ja võrdlemisega.

1.4 Rahastusvõimalused

Kindlasti soovid välismaal õppimiseks saada stipendiumi, mis kataks nii reisikulud kui õppemaksu. Kui stipendiumi ei ole võimalik saada, on Sinu vanemad sunnitud kandma suurema osa kuludest. Vajadusel saab pangast laenu võtta. Et omalt poolt kaasa aidata, saad otsida toetajaid ja sponsoreid. Uuri võimalike toetajate kohta tuttavate ja vanemate käest, loe foorumitest teiste kogemusi ning otsi asutusi, kes võiksid Sinu õpingute rahastamisest huvitatud olla.

Sageli võid firmade poolt kohata leiget suhtumist. Ära sellest kohku ja proovi teist suhtlusvahendit. Kui näiteks e-kirjad tulemust ei anna helista, mine ise kohale ja näita oma säravaid silmi, et veenda inimesi oma siiras huvis erialaõpingute vastu. Ehk muudab suhtumist see, kui leiad võimaliku toetajaga kompromissi ja pakud omalt poolt abi (nt töötad suvel seal). Toetajad tahavad näha, et Sa ei küsi raha lõbureisiks.

Võid minna enne õpingute algust välismaale, et raha teenida. Selleks otsi töökoht juba Eestis valmis. Pöördu EURES nõustaja poole või võta ühendust vastuvõtva kooli/organisatsiooniga.

OTSIDES RAHASTAJAID, PROOVI ERINEVAID SUHTLEMISKANALEID.

1.5 Dokumentid

Kui Sa ei tea, milliseid dokumente kooli sisseastumiseks vaja läheb, leiad vajalikud dokumentid sealse (üli)kooli välissuhete osakonna leheküljelt. Vahetus(üli)õpilaseks minnes saad abi kodu(üli)koolist ja/või projektijuhilt. Arvesta, et dokumentid tuleb esitada tõlgituna kohalikku või mõnda teise aktsepteeritavasse keelde. Tihtipeale peavad dokumentid olema notariaalselt kinnitatud.

Euroopasse õppima või tööle minnes on Sul palju abi **Europassi dokumentidest**. Europassi tunnismärgi alla on koondunud olulisemad töö otsimiseks ning õppe- või koolitusprogrammidesse kandideerimiseks vajalikud dokumentid, mille vorm on kõikjal Euroopas ühesugune.

Europassi raamistikku kuulub viis dokumenti:

- Europassi CV, (vt alaptk 8.3, Töötamine)
- Europassi keelepass, (vt pt 2, Gümnaasiumist välismaale)
- Europassi õpirände tunnistus, (vt alaptk 3.1, Praktika kutsekoolist)
- Europassi kutsetunnistuse lisa (vt ptk 3, Õppimine kutsekoolis)
- Europassi diplomilisa (vt ptk 4, Üliõpilasena välismaale).

1.6 Kuidas õpirändest kasu saada?

Et õpirändest rohkelt kasu saada, tuleb enne minekut mõelda, milliseid kogemusi soovid saada ja kuidas saad ise sellele kaasa aidata. Enamasti on õpirändest saadavad kogemused positiivsed, kuid võib minna ka teisiti.

Välisriiki asumine on eelkõige retk iseenda leidmiseks. Kuigi see ei pruugi nii tunduda välismaal olles, tajutakse seda alles siis, kui juba koduriiki tagasi pöördutakse. *Marge Belgias*

Kogemuste saamine on raske, kui:

- suhtled vaid enda kaasmaalastega;
- oskad halvasti võõrkeelt või ei julge selles keeles suhelda;
- satud võõrasse eksootilisse keskkonda, kus enamik tegevusi on uued ega meenuta koduseid olukordi. Keskkond peab olema piisavalt sarnane, et saaksid keskkondi vastandada ja võrrelda;
- Sa ei saa olla juhendaja liigse ettevaatlikkuse või kontrolliva käitumise tõttu iseseisev;
- saad välismaal õpet/praktikat, mis ei seostu kodumaal õpituga ega ole loogiline jätk varasemale õppetööle;
- Sa ei saa juhendaja tuge ei õpingute ajal ega enne ja/või pärast seda. Kogetu enda jaoks lahti mõtestamisel on tähtis roll juhendajal, kes pakub võimalusi ühiseks (grupi)aruteluks.

Ainult vähesed, kes selle tee peal esimese sammu on astunud ning nüüd erinevates maailmanurkades peatunud, jäävad nendega toimunud ja toimuva protsessi põhjuste ning tagajärgede üle sügavamalt arutlema. Sest inimesel on kiire. Kiire uute sõprade, perekonna leidmisega. Kiire uue kodukandi tänavate rägastikuga tutvumisega, et ennast vabalt, rahulikult tunda. *Anna-Maria Penu, Hispaanias*

1.7 Eestlaste välismaale õppima suundumise trendid

Noored eelistavad minna õppima ingliskeelsetesse riikidesse või sinna, kus seda võõrkeelena hästi rakendada saab. Üliõpilaste õpirännet mõjutab see, kui paljusid aineid õpitakse Eestis võõrkeeles. Välismaale minnes toimub nende tudengite võõrasse keskkonda sulandumine kergemini.

Noored valivad üldiselt neid sihtkohti, kuhu on võimalik saada stipendium. Üha enam soovitakse õppida eksootilistes riikides. AIESEC-i kaudu ihkavad paljud tudengid minna Lääne-Euroopasse, kuid sinna on raskem pääseda, kuna need sihtkohad on populaarsed terves maailmas. YFU vahe-tusõpilaste valikutes on populaarseim **Saksamaa**. *Leonardo* praktikantide ja *Erasmus* tudengite

levinumad sihtriigid on samuti olnud Saksamaa ja ka Soome.

Sihtkohta valides on mitmeid **mõjutegureid**: valik sõltub Sinu informeeritusest või sidemetest, varasematest reisikogemustest või kokkupuudetest sealse keskkonnaga, sealhulgas ka müütide ja eelarvamustega. Näilisus ja tegelikkus võivad suuresti erineda. Mõistvamaks suhtumiseks vii end kurssi kultuuridevaheliste eripäradega.

2. GÜMNAASIUMIST VÄLISMAALE

Soov ja võimalused välismaale õppima minna avalduvad hoogsamalt gümnaasiumiõpilaste hulgas. Selles eas on keeleoskus ja iseseisva elu kogemus piisavad, et end võõras keskkonnas proovile panna.

Gümnaasium on aeg tuleviku- ja edasiõppimisplaanide tegemiseks. Õpiränne annab Sulle võimaluse näha teisi keskkondi ja ennast tundma õppida uute tegevuste kaudu. Tihtipeale saad õpingud siduda koolivälise tegevusega ning tutvuda konkreetsete valdkondadega (muusika, turism, loodus jm).

Suurte võimaluste kõrval eksisteerivad siiski ka ohud. Tutvuste loomisel või tundmatute isikute usaldamisel ole ettevaatlik – halbu näiteid noorte õiguste rikkumise kohta leidub piisavalt palju (dokumentide äravõtmine, lubaduste mittetäitmine töökoha või palga suhtes jne).²

Õpilasvahetusfirmad pakuvad erineva pikkusega õpirändevõimalusi. Valida saad lühemate keelelaagrite, suvekursuste ning semestripikkuse ja akadeemilise aasta vahetuse vahel. Vaata täpsemalt YFU, Evmari, Tokkroosi, Evenori kodulehelt.

Need vahetusprogrammid on tasulised ja arvestada tuleb üsna suurte väljaminekutega. Euroopasse on odavam minna kui teistele mandritele. Elades kohalikus peres, saad tunda selle maa õhustikku. Vahetusprogrammide kaudu välismaale minnes on asjaajamine kergem, kuna osalejate dokumentide ja reisikorralduse eest hoolitsetakse. YFU pakub ka koolitust, kuidas leida sponsoreid.

Ainukeseks probleemiks sai majanduslik pool. Kuidas raha kokku saada? Vahetusaasta maksumus oli suur ning vanematelt ei tihanud sellist summat isegi küsima minna. Hakkasin sponsoreid otsima. Ühe firma uksele koputades ja põhjaliku sponsorkirja üle andes kuulsin muudkui viisakaid äraütlemisi. Kuid kordagi ei tulnud pähe loobuda. Järjekindlusega leidsin haridust väärtustavaid toetajaid. Selline tegevus andis hea kogemuse ja palju vajalikke kontakte. *Kirke, Brasiilias*

Omäl käel välismaale õppima asudes pead nägema rohkem vaeva: sobiva kooli otsingud, dokumentide vormistamised, õppe- ja elukoha muretsemine jm tuleb korraldada ise. Siiski saavad siin nii kodukool kui ka vastuvõttev kool aidata. Kui vahetuslepingute puhul on tegemist kindlate koolidega, siis omal käel õppima minekul on eeliseks see, et kooli, kuhu minna, saad ise valida. Omal käel õppima asujad leiavad vajalikud dokumendid välisriigi ülikooli välissuhete osakonna leheküljelt.

Oma perega minnes on võõras riigis keskhariduse omandamine reeglina lihtsam: kui Sinul ja Su perel on elamisluba riigis pikaajaliseks viibimiseks, võetakse Sind vastu kohalike õpilastega samadel alustel.

² Vaata välismaal töötamise ohtude kohta alapeatükki 8.3.1

Otsuse välisriigis läbitud gümnaasiumiõpingute tunnustamise kohta Eestis teeb kooli õppenõukogu võrreldes välisriigis läbitud õpinguid Eesti õppekavaga. On suhteliselt vähetõenäoline, et välisriigis läbitud õpinguid Eestis üldse ei tunnustata, kuid vajalikuks võib osutuda näiteks individuaalse õppekava koostamine mõnes aines või ainevaldkonnas.³

Kui plaanid välisriigis õppida gümnaasiumi viimase aasta, siis tasub eelnevalt järele uurida, kas saadav tunnistus või diplom võimaldab juurdepääsu kõrgharidusele ka Eestis. Kui Sind huvitab gümnaasiumiõpe mõnel konkreetsel maal, tasub lisainfot küsida ka selle riigi saatkonnast või kultuuriesindusest Eestis.

Muidugi tuleb tähelepanu pöörata keeleoskusele, sest selleta on teise riigi keskharidussüsteemis praktiliselt võimatu õppida. Mõistlik oleks läbida intensiivsed keelekursused enne ärasõitu ja kui see ei õnnestu, siis kohe pärast kohalejõudmist.⁴

On olemas **Europassi keelepäss**, mis võimaldab Sul enda võõrkeeleoskusi ise hinnata. Kuna keeleoskuse hindamine käib läbi konkreetsete näidete, siis võib see olla oluliseks pilguheiduks oma reaalsele keeleoskusele. Näiteks võib Sul olla tunne, et oskad inglise keelt päris hästi, kuid kas oled võimeline end selles keeles kirjalikult väljendama tasemel, mis võimaldaks õpinguid koolis? Europassi keelepassi saab iga soovija ära täita Internetis.

Tavapärase keskharidust tõendava dokumendi kõrval saab mitmest Euroopa koolist taotleda ka rahvusvaheliselt ühtlustatud õppekava lõpetamisel antavat **International Baccalaureate (IB)** diplomit. See võib sobida näiteks siis, kui keeleoskus ei ole piisav tavapärasel haridussüsteemis õppimiseks. IB puhul ei ole probleemiks alustada õpinguid ühes riigis ja lõpetada hoopis teises, sest õppekava sisu ja struktuur on kõikjal maailmas ühesugused. Kuid samas peaksid arvestama sellega, et IB õpet pakuvad vaid erakoolid ning õppemaks võib seal olla tunduvalt kõrgem kui riigikoolis. Eestis pakub võimalust minna välisriiki IB diplomit taotlema firma Evenor.

Formaalharidussüsteemis või keelekursustel toimuvate õpingute kõrval pakub programm Euroopa Noored õppimisvõimalust mitteformaalses keskkonnas. Programm pakub 13-30 aastastele noortele võimalust osaleda noortevahetustes (mitte noorsoovahetustes), viia ellu noortealgatusi, demokraatiaprojekte ja noorteseminare ning osaleda Euroopa vabatahtlikus teenistuses. Noorteuhtidel ja noorsootöötajatel on võimalik rahvusvahelist koostööd arendada läbi koolitustegevuste ja võrgustikuprojektide alaprogrammi.

Haridus- ja Teadusministeeriumi lehel saab infot gümnaasiumiõpilaste stipendiumi kohta, mis võimaldab õppida 1 aasta Tai rahvusvahelises erakoolis *The Regent's School*. Kontakteeruda tuleb siiski otse kooliga, mitte ministeeriumiga.

United World Colleges (UWC) Eesti Ühing annab stipendiume 10.–11. klassi õpilastele õpinguteks UWC kolledžis. Senini on kõik Eesti stipendiaadid saanud täisstipendiumi ega ole ise pidanud õpingute eest maksma.

YFU Eesti pakub võimalust õppida riikides üle terve maailma. Vahetusprogrammid on kolme erineva kestusega: aasta-, semestri- ja suveprogrammid. Samuti on valikus nn eriprogrammid (muusika, toitlustus, turism). Vahetusõpilaseks saavad kandideerida 15–18aastased noored, kes

³ Vaata alaptk 1.3, ENIC/NARIC

⁴ Vaata ptk, Nõuded keeleoskusele

hakkavad elama vahetusperedes. Kandideerides vajad soovituskirja näiteks õpetajalt või treenerilt. YFU-s tegelevad Sinuga põhiliselt vabatahtlikud, kelleks enamasti on vahetusaastalt naasnud noored. Endised vahetusõpilased oskavad Su tähelepanu juhtida mitmesugustele probleemidele, millega reisi käigus võid kokku puutuda, ning oskavad jagada näpunäiteid, kuidas eluga võõral maal kiiremini kohaneda. Õppimise maksumus on riigiti erinev, kuid arvestada tuleks 69 000–97 000 krooniga õppeaasta kohta. 6-nädalase suvekooli eest tuleb välja käia 34 500–43 500 krooni. Osalemistasu alla ei lähe viisa tegemine, mõne maa puhul ka kooliõpikud. YFU kaudu saab minna ka eksootilistesse riikidesse. Boonuseks on **stipendiumide taotlemise võimalus**.

OÜ-l Tokkroos on programm, mis võimaldab 14–18 aastastel noortel õppida välismaa koolides. Vahetusperioodi kestuseks on tavaliselt 3–11 kuud. Maksumus ulatub 80 000–110 000 kroonini.

Evenor pakub keelereise, kultuurivahetusprogramme ning erinevaid laagreid. Gümnaasiumiõpilased saavad Evenori kaudu omandada nii keskhariduse kui *International Baccalaureate* mõnes nende poolt pakutud riigis. Elamine toimub reeglina kohalikus peres.

Evmar pakub aastast õpilasvahetusprogrammi keskkoolinoortele vanuses 15–18 eluaastat. Valida on 16 erineva sihtriigi ja nelja erineva õppekeele vahel. Osaleja saab valida ühe semestri ja terve õppeaasta pikkuse programmi vahel. Kandideerimisel arvestatakse nii õpitulemusi, keeletaset kui motivatsioonikirja. Programmi hinnad algavad 47 000 kroonist (hinnas ei sisaldu lennupiletid).

Briti Nõukogu stipendium võimaldab 10. klassi õpilastel minna üheks aastaks õppima Suurbritannia erakooli. Eelduseks on väga hea inglise keele oskus.⁵

2.1 (Keele)praktika üldhariduskoolist

Mõned üldhariduskoolid pakuvad oma õpilastele võimalust nädal või paar viibida mõne sõpruskooli juures välisriigis. Näiteks korraldavad süvakeeleõppega üldhariduskoolid oma õpilastele lühikesi keelepraktikareise välisriikidesse. Klassi keelepraktika kestab tavaliselt 1–5 nädalat. Mõnel pool pakutakse parimatele õpilastele võimalust õppida ühe õppeaasta jooksul mõnes sõpruskoolis. Valdavalt toimub reis omafinantseerimisel, kuid välisriigis viibides elatakse tavaliselt kohalikus peres.

Lisaks aastasele õppele välisriigis on Sul võimalus osaleda keelepraktika eesmärgil ka suvistes noortelaagrites ja rahvusvahelistes projektides. Arvesta, et keelelaagrid on üldjuhul tasulised.

Noorteühendus **EstYES** vahendab suhteliselt soodsa hinnaga vabatahtlike keelelaagreid. Osavõtumaks on 900–1900 kr (hind ei sisalda reisikulusid ega viisat). Laagrid toovad kokku erineva kultuuritaustaga inimesi, kes elavad koos ning teevad tööd, mis soodustab kohalikku arengut.

Keelereise korraldab firma **Education First Eesti**, kelle programmide kaudu võivad 10–18aastased noored olenevalt vanusest minna keelelaagritesse 2 kuni 52 nädalaks. Firma pakub ka aastast tasulist õpinguprogrammi kombineerituna tööpraktikaga. Praktika võimaldab saada töökogemuse välismaal ja koguda vajalikke erialaseid kontakte. Osaleja saab ise valida valdkonna (juura, kunst, IT jne).

⁵ Vt täpsemalt alaptk 8.2.2, Erinevad stipendiumid

Evmar pakub keelelaagreid, mis toimuvad kaunites paikades nii Euroopas kui USA-s. Suvistes laagrites ühendatakse puhkus ja õppetöö ning vabaajaprogrammid võimaldavad kohalikke olusid tundma õppida.

Aktiivsetel ettevõtlusest huvitatud õpilastel on võimalik **Junior Achievement Arengufondi** (JAA) kaudu osaleda ettevõtlushariduse messidel välisriikides. Igal aastal korraldab

JAA õpilasfirmade laatu ja kevadel selgitatakse võistlustel Eesti parim õpilasfirma, kes esindab Eestit Euroopa õpilasfirmade võistlusel. JAA on loonud õpilasfirmade programmi, mille kohta oskab Sulle kindlasti põhjalikumalt rääkida Sinu õpetaja. Täpsemat infot leiad JAA kodulehelt.

**SUVEKOOLIDESSE JA KEELEKURSUSTELE
STIPENDIUME PRAKTILISELT EI OLE.**

e 3. ÕPPIMINE KUTSEKOO LIS

Välismaal kutsehariduse omandamiseks on kaks võimalust: kas läbida välisriigis terve kursus või ainult osa sellest. Mõlemal juhul tekib teatud raskusi, sest Euroopa kutseharidussüsteemid erinevad üksteisest oluliselt.

Mõnes riigis peavad noored enne kutseõppe alustamist saama kohustusliku keskhariduse, teisel maal võib aga kutsehariduse saada keskhariduse osana. Erineb ka kutseoskuste omandamise viis — see võib toimuda täies ulatuses töökohal või osaliselt ka õppeasutuses. Näiteks Taanis ja Saksamaal on kutseharidus üles ehitatud nõnda, et koolitus toimub nii õppeasutuses kui ka töökeskkonnas.

Oluline on teada, et **kutseõppega omandatav kvalifikatsioon on Euroopa riikides väga harva identne**, isegi kui tegemist on samade tööülesannetega või sama ametinimetusega. Näiteks Taani müüri laduja amet vastab Ühendkuningriigis neljale erinevale ametile.

Reeglina toimub kutsehariduse omandamine kohaliku maa keeles, mõnikord leidub seal ka võimalusi keelekursuste läbimiseks.

Kui soovid, et Sinu välismaal läbitud koolitust tunnustataks ka kodumaiste õpingute osana, tuleb selles eelnevalt oma õppeasutuses kokku leppida. Eeldus on, et õpe välisriigis toimub samal haridustasemel mis Eestis. Paljudes Euroopa riikides saab koos kutsekooli lõputunnistusega ka kutsetunnistuse. Sellisel juhul uuri kindlasti ka **Europassi kutsetunnistuse lisa** kohta. See ei asenda kutse kohta väljastatud originaaldokumenti, vaid teeb kutsetunnistuse kergemini mõistetavaks. Europassi kutsetunnistuse lisa ei ole personaalne dokument ja paljudes Euroopa riikides on kutsetunnistuse lisad vabalt Internetis kättesaadavad. Kutsetunnistuse lisa on oluline ka juhul, kui Sul on juba Eestis väljastatud kutsetunnistus ja Sa soovid välismaal tööd leida.

Pea meeles, et välismaal omandatud ühe- või kaheaastane kutseharidus ei pruugi meie haridussüsteemis ja ka tööandja silmis olla iga kord piisavalt aktsepteeritav. Hoopis rohkem hinnatakse välismaal saadud praktikakogemust.

3.1 Praktika kutsekoolist

Kui kogu kutsekoolitusprogrammi läbimine on välismaal mõnevõrra keeruline, siis koolituse praktilise osaga tavaliselt nii suuri takistusi ei teki. Tööpraktika sooritamiseks välisriigis on mitmeid võimalusi. Võid minna omal käel või kooli kaudu, kas vahetusprogrammi raames või sõpruskooli abiga.

Välispraktika on eelkõige õppimine mitmekesisuse kaudu. Põimuvad nii formaalne õppimine kui tööelu, rahvuskultuur ja kutsealane ehk töökultuur.

Praktika teostamine välismaal on keerulisem võrreldes praktikaga kodumaal. Õppeprotsessi mõjutavad nii geograafiline kaugus kui kultuuriline keskkond. Mõnele noorele on välispraktika esmakordne võimalus välismaal viibida ja üksi võõras ümbruses hakkama saamine võib olla hirmutav. Eriti sellises olukorras tuleb suurt tähelepanu pöörata enda turvalisusele.⁶

Kuna praktikal puutud tihedalt kokku uute kolleegidega ja täidad koos nendega tööülesandeid, ei ole kohanemine eriti raske. Sulanduma pead ka kultuurikeskkonda, märgates uusi tavasid ja neid austades. Praktikal puutud kokku võõra maa töökultuuriga (kellaegadest kinnipidamine, meistri ja algaja suhe jm).

Kui tahad oma tööpraktika sooritada välisriigis:

- Mõttele järele, **kas Su keeleoskus on piisav**, kaasa arvatud erialane terminoloogia. Kui kahtled, siis ära sellepärast veel loobu — olulisim on siiski suhtlemisjulgus! Pealegi saad veel enne minekut keelt iseseisvalt õppida või läbida intensiivkursused.⁷
- Pea meeles, et **tööandjad ei pruugi Sinu välismaal sooritatud tööpraktikat automaatselt tunnustada**. Kvalifikatsioonide tunnustamise kohta saad infot Europassi Keskusest, kuid tunnustada saab Sinu praktikat ikkagi õppeasutus.

VÄLISPRAKTIKA JUURDE KUULUB LISAKS RAHVUSKULTUURILE VÕÕRA MAA TÖÖKULTUURIGA KOKKU PUUTUMINE.

Tööpraktika sooritamine välismaal võib olla küllaltki kulukas. Peale elamiskulude tuleb arvestada veel reisikulude ja kindlustusega, kuid töö eest saadav tasu võib olla väiksem palgast, mida sama töö eest makstakse meil. Mõnedes riikides ei maksta lühiajalise praktika eest üldse tasu. Mõnel pool on vaja praktika sooritamisel ettevõtte juures ka tööluba. Uuri seda kindlasti enne minekut.

Stipendiumi või toetust on võimalik taotleda nt fondidelt ja/või programmidelt. Mõni neist võib olla seotud Sinu kooli või õpitava erialaga. Leidub palju mitmesuguseid stipendiume, mis on mõeldud kas õpinguteks konkreetses õppeasutuses, kindlate erialade omandamiseks, teatud piirkondadest või teatud sotsiaalsesse klassi kuuluvatele inimestele. Õppelaenu taotlemiseks tuleb Sul kindlasti järgi uurida, kas tegu on keskhariduse järgse õppega, vastasel korral ei ole Sul võimalik laenu saada.

Kõikvõimalike stipendiumide leidmine ja nende taotlemine on pikk ja keerukas protseduur, seega pead asjaajamist alustama **vähemalt aasta enne** seda, kui soovid välismaal praktikale asuda. Tõenäoliselt tuleb kirjutada üsna mitmeid taotlusi, aga kui Su püüdlused lõpuks vilja kannavad, tasub see vaev ennast kuhjaga ära. Kui oled kindlalt otsustanud välismaale minna, tuleb sul otsida äraelamiseks piisavalt vahendeid — saadavad kogemused on seda kindlasti väärt.

Alusta info kogumisega **oma koolist**. Abi võid saada ka selle **riigi saatkonna infokeskusest**, kuhu minna soovid. Sealt osatakse Sind kindlasti edasi suunata vajalike organisatsioonide poole. Kasu võib olla ka ettevõtete poole pöördumisest.

⁶ Loe soovitusi peatükist Kokkuvõtteks

⁷ Vt ka Europassi keelemapi infot 3. peatükist

Kui Su kool organiseerib koos mõne Euroopa riigiga **õpirändeprojekti**, mis sisaldab ka erialast tööpraktikat või õppimist välisriigi õppeasutuses, võib kool taotleda ühe osa projektikulude finantseerimist mõnest Euroopa Liidu haridusprogrammist — nt *Leonardo da Vinci*, mille toetusel saavad kutsekoolide õpilased välisriigis praktiseerida kahest nädalast üheksa kuuni.

Sain juurde julgust suhelda võõraste inimestega nende emakeeles. Kui ka mõni sõna läks valesti, selgitasin teisiti, kui vaja kasvõi käte ja jalgadega, ja minust saadi aru. Sain tunda viisakust ja rahu, mis on mind mõjutanud. Ei ole ju mõtet närviline olla, kui asi ei sõltu Sinust. Olen nüüd rohkem valmis suhtlema ja vajadusel ka aitama. *Maila, sotsiaalhoolduse praktikal Austrias*

Leonardo da Vinci välispraktikal võivad osaleda kutsekoolide õpilased nii riiklikest kui ka erakutseõppeasutustest. Praktikandid täiendavad välismaal töötades õpitud oskusi, õpivad tundma kaasaegseid tehnoloogilisi lahendusi ja uusi töömeetodeid. Lisaks võivad praktikandid täiendada välismaal viibides oma teoreetilisi teadmisi, kuid peamiseks tegevuseks peab siiski jääma tööpraktika.

**LEONARDO DA VINCI VÄLISPRAKTIKAL
VÕIVAD OSALEDA KUTSEKOOLOIDE
ÕPILASED.**

Projekt näeb ette ka keelelise ja kultuurilise ettevalmistuse, mille sihiks on valmistada noored ette tööks uues kultuurikontekstis. Ettevalmistus toimub kas kodu- või välismaal ja selleks saab taotleda eraldi toetust.

Praktikale saadetakse rühmi (3–10 inimest) ja töö toimub individuaalselt erinevates avaliku või erasektori ettevõtetes ja organisatsioonides. Projekti kestus on üldjuhul 3–12 kuud. Ettevõtte praktikandile palka ei maksa, sest elamisega seotud kulud katab *Leonardo* programmi stipendium. Kokkuleppel võib ettevõtte praktikandile maksta taskuraha või pakkuda muid soodustusi.

Omandasin praktika vältel palju väärtuslikke kogemusi. Sama võib öelda ka mu klassikaaslaste kohta, kes töötas disaini alal. Välispraktika Portugalis õpetas meile rohkem kui kõik muu meie senises elus. Läbisime täiesti omamoodi elukooli õppetunni. Alles nüüd, koju tagasi jõudnuna, on meil selge pilt, mille poole püüelda, kuidas saavutada edu karjäärireedelil. See on üks peamisi eesmärke, mida kõik välismaal praktikal sooritavad noored võiksid silmas pidada. Ja kes teab, ehk on see ka ainulaadseks võimaluseks muuta oma vaateid ja ellusuhtumist. *Anton ja Ivan, infotehnoloogia praktikal Portugalis*

Selleks, et välismaal omandatud oskused ja teadmised ka korrektselt kirja läheksid, tasub taotleda Europassi õpirände tunnistus. Läbi selle dokumendi on võimalik kajastada õpinguid või koolitusi Euroopas, millest inimene on osa võtnud väljaspool oma elukohariiki. Europassi õpirände tunnistuse eeliseks on see, et lisaks õppetulemustele on seal võimalik kajastada ka kogemusi ja oskusi, mis saadud väljaspool klassiruumi, näiteks praktika käigus.

Et õpirände tunnistust vormistada, peab õpilast esindav organisatsioon (näiteks Sinu kooli õpirändeprogrammide koordinaator) võtma ühendust Eesti Europassi Keskusega, kust ta saab tunnistuse vormi ja selle täitmise juhendi. Dokumendi täitmisel osaleb lisaks lähetavale organisatsioonile ka vastuvõttev organisatsioon.

4. ÜLIÕPILASENA VÄLISMAALE

Kui paljud Eesti üliõpilased välismaal õpivad? Ühte konkreetset numbrit ei saa öelda, sest seda statistikat kokku ei koguta. Eesti üliõpilased soovivad minna riikidesse, mis pakuvad enim ingliskeelset õpet (Suurbritannia, Iirimaa, Rootsi, Holland).

Tihti peale ei tea noored veel kõrgkooli jõudnuna, kas valitud eriala on kõige südamelähedasem ja kas sellele erialale soovitakse tööle minna. Seda arvestavad ka väliskõrgkoolid, kes tavaliselt esmakursuslasi vahetustudengiteks ei võta. Stipendiume ja programme on rohkem vanemate kursuste tudengitele.

Ülikooli sisseastumine võib tuua **suuri kulutusi**: posti- ja sidekulud ülikooliga suhtlemisel, dokumentide paljundamine, ametlikud tõlked ja nende kinnitamine, sisseastumistestide tasud, dokumentide läbivaatamise tasu (*application fee*).

Väliskõrgkoolis võid õppida mõne semestri või kogu kõrgkoolistudiumi vältel. Kõige levinum on variant, kui välismaal tudeeritakse paar semestrit kodumaiste kõrgkooliõpingute osana. Rohkem teavet saad juba konkreetsest kõrgkoolist välistudengite nõustajalt.

Tuleb eristada kahte mõistet – vahetustudeng ja külalistudeng. **Vahetustudengiks** (*exchange student*) saamise eelduseks on lepingu olemasolu kahe ülikooli vahel, millega siis üliõpilased partnerülikoolis saavad viibida. **Külalistudeng** (*visiting student*) on aga mitte-kraadiõppur, kes on omal käel (või vähemalt ilma vahetuslepinguta) mingiks ajaks ülikooli õppima tulnud välismaa tudeng.

Kolmapäeva õhtuti kogunevad kõik üliõpilased Padova kesklinna väljakutele ja kohvikutesse ning seal on võimalik kohtuda kõigi sõpradega eelnevalt kokkuleppimata. *Maarja, külalistudeng Itaalias*

Tuleb mees pidada, et **ainepunktide ülekandmine ei toimu alati automaatselt**, mistõttu paar semestrit välismaal võib mõnikord tähendada kõrgkooli lõpetamise edasilükkumist. Sõlmi oma kodukõrgkooliga eelnevalt kokkulepe (nn *Learning Agreement*), milliseid aineid ja millises mahus välisülikooli juures õpid, siis toimub õppeainete ülekandmine lihtsamalt. Sellekohast abi saad oma ülikooli välissuhete osakonnast.

Mõned ülikoolid pakuvad võimalust omandada lisaks koduülikooli diplomile ka diplom välisülikoolist nominaalse õppeaja jooksul. Süsteem baseerub ainepunktide täielikul tunnustamisel kahe ülikooli vahel. Et sellist **topeltdiplomit** saada, peab tudeng tavaliselt veetma välisülikoolis viimase õppeaasta, millest ühel semestril kuulatakse loenguid ning teisel semestril kirjutatakse ja kaitstakse bakalaureusetöö.

Kõrgkooli on võimalik minna ka **omal käel**. Sellisel juhul pead muidugi ise rohkem vaeva nägema sobiva kõrgkooli otsimisel, dokumentide vormistamisel, õppe- ja elukoha muretsemisel. Siiski saavad siin nii kodukõrgkooli kui vastuvõtva kõrgkooli välissuhete osakonnad aidata. Otsides sobivaid kursusi, saad abi veebileheküljelt *Ploteus*, kus saad teha otsingu Sind huvitavate erialade järgi.

Õpingute võimaluste ja tingimuste uurimist alusta kindlasti **vähemalt aasta enne õpingute algust**. Juhuks, kui esimesena valitud kõrgkool Sulle mingil põhjusel ei sobi, tuleks välja otsida ka alternatiivseid võimalusi.

Soovitan vähemalt esimesel aastal õppimiseks ja elamiseks valida väiksema ülikoolilinna (Itaalias on selleks kindlasti Padova). Need linnad on orienteeritud üliõpilastele ning nende elu lihtsustamisele. *Maarja, kunstitudeng Itaalias*

Kui omapäi õppima minekuks soovitakse kandideerida mõnele stipendiumile, tuleb silmas pidada, et enamasti on **stipendiumiprogrammid** mõeldud õpinguteks mõnes kindlas riigis (sobiva kõrgkooli saab ise valida) või mõnes konkreetses õppeasutuses.⁸

Esmakursuslastel on võimalik peamiselt valida suvekursuste, Eesti Üliõpilaste Toetusfondi, Rotalia fondi vahel. *Archimedes* jagab **noore õpetlase stipendiumit** Euroopa või Põhja-Ameerika ülikooli õppima asuvalle esmakursuslasele.

Alates teisest kursusest on võimalik taotleda *Erasmuse* stipendiumit ning kolmandal ja neljandal kursusel on tänu kõrgkoolide- ning riikidevahelistele koostöölepingutele võimalused veelgi laiemad. **Magistrantuuris ning doktorantuuris** õppides lisanduvad veel mitmete nimeliste ning erastipendiumide taotlemise võimalused.⁹

Põhjusi, miks otsustatakse välismaal läbida kogu kõrgkoolistuudium, on mitmeid. Võib juhtuda, et Sind paeluvat eriala pole võimalik kodumaal õppida või on õpilaskohtade arv piiratud. Enne kui otsustad läbida kogu kõrgkooliõppe välisriigis, peaksid siiski järele uurima, **kas seal omandatud kvalifikatsioon võimaldab leida rakendust ka Eesti tööturul**.

Kui lähed välismaale taotlema oma teist akadeemilist kraadi, näiteks otsustad pärast Eestis läbitud bakalaureuse programmi astuda magistriõppesse mõnes teises riigis, tasub kindlasti Eestis lõpetatud kõrgkoolist kaasa võtta inglisekeelne **akadeemiline õiend** ehk *Diploma Supplement*. Eestis saavad kõik magistri ja doktoriõppe lõpetajad *Diploma Supplementi* automaatselt ja soovi korral väljastavad kõrgkoolid selle dokumendi ka kõigile bakalaureuse õppe lõpetajatele. Lisaks läbitud ainetele ja saadud tulemustele on *Diploma Supplementi* oluliseks osaks kohaliku ehk siis Eesti haridussüsteemi kirjeldus.

Kasu võib olla ka **Europassi diplomilisast**, kus on kirjas dokumendi omaniku õigused õpingute jätkamiseks või tööturule sisenemiseks koduriigis. Siiski ei taga see dokument automaatselt tunnustamist. Diplomilisa väljastatakse kõrgkooli lõpetanutele koos kraadi või diplomiga. Diplomilisa aitab paremini mõista vastavat kõrgharidustaset, eriti väljaspool seda riiki, kus antud dokument väljastati.

Kui algasid loengud, sain teada, et õppejõule avaldatakse tunnustust vastu laudu koputades ning loengus võib vabalt võileibu süüa. *Kairi, vahetusüliõpilane Kölnis*

^{8, 9} Vt täpsemalt ptk 8, Finantsküsimused

4.1 Praktika kõrgkoolist

Tudengitele välismaise praktika ja õppimise vahendamisega tegelevad mitmed rahvusvahelised organisatsioonid — näiteks **AIIESEC**, **BEST** ja **IAESTE**. AIIESEC vahendab välispraktika võimalusi äri-, majanduse-, tehnoloogia- ja haridusalal ning IAESTE, BEST tehnilistel erialadel. Praktika kestvus võib ulatuda viiest nädalast kahe aastani.

Erafirmade kaudu minnes tuleb kindlasti enne lepingu sõlmimist see korralikult läbi lugeda ja mõelda, kas pakutakse ikka seda, mida soovid. Näiteks — kui alguses on suusõnaliselt juttu, et saad praktikakoha ja valdkonna ise valida, siis kontrolli, kas lepingus on samamoodi. Kui leping on väga üldsõnaline, tee ettepanek Sulle vajalikud punktid sinna lisada.

Mõnes riigis on praktika sooritamisel ettevõtte juures vaja ka töölooba. Uuri seda kindlasti enne minekut.

IAESTE on esindatud 81 riigis üle kogu maailma. Praktikakohale võivad kandideerida Eesti kõrgkoolides õppivad **vähemalt teise kursuse tehnikatudengid**. Konkurs välisfirmade praktikakohtadele toimub iga aasta alguses. Praktikakohad on tööstuses, kaubanduses, uurimisasutustes, valitsusasutustes, riigiettevõtetes, laboratooriumides ja akadeemilistes asutustes ning hõlmavad väga laia erialavalikut (v.a meditsiin ja õigusteadus). Tavaliselt on praktika suvekuudel pikkusega 8 kuni 12 nädalat.

VAHENDUSFIRMA KAUDU PRAKTIKALE MINNES KÜSI KOHAPEALSETE KULUTUSTE, ENDA TÖÖDE MAHU, TASU JA MAKSUDE KOHTA.

AIIESEC on rahvusvaheline üliõpilasorganisatsioon, mis tegeleb noorte arendamisega läbi juhtimis- ja rahvusvahelise kogemuse. Praktikakohad pakutakse järgmistes valdkondades: majandus, sotsiaalaala, tehnoloogia ning haridus. Praktikale kandideerimiseks pead olema kuni 35aastane AIIESECiga liitunud noor, valdama väga hästi inglise keelt (või mõnda teist võõrkeelt), omama kõrgharidust (või õppima ülikooli viimasel kursusel). Pead olema võimeline ise kandma reisikulud sihtriiki ja Eestisse tagasi ning elamiskulud sihtriigis kuni esimese palga laekumiseni. Lihttöid AIIESEC ei paku. Kõigil AIIESECi praktikakohtadel saadakse riigi keskmist palka. Erandiks on töötamine mittetulundusühingutes, kus palk on keskmisest väiksem.

2007. aastal avasid AIIESEC ja Hansapank praktikavahetuseprogrammi **Lõhu piirid**. Tasuta välispraktikale saavad minna halduse, infotehnoloogia, reaalinete või majanduse taustaga tudengid ning lõpetanud.

Keskooli lõpuklass lõpetatakse diplomiga, sest lõpuksameid Brasiilias ei ole. Sooritatakse vaid ülikolleid sisseastumiseksameid ülikooli. Niisiis on kõrgharidus mõeldud vaid rikastele. *Kirke, Brasiilias*

BEST on üleeuroopaline tehnikatudengite ühendus, mille töö on korraldatud tudengite endi poolt. BEST pakub tehnikatudengitele võimalust tasuta osa võtta lühiajalistest akadeemilistest kursustest ligi 70 ülikooli juures, vahendab praktika- ja töökohti Euroopa suurfirmadesse ning annab oma panuse Euroopa tehnikahariduse arengusse, kaasates tudengeid Euroopa Liidu hariduspoliitika väljatöötamisse.

Sihtasutus Archimedese Hariduskoostöö keskus vahendab Euroopa elukestva õppe programmi kaudu tudengeid välismaale praktikale.

- **Comeniuse** programm pakub **tulevastele õpetajatele** välispraktikavõimalust Euroopa riikides. *Comeniuse* praktikant veedab 3–10 kuud mõne programmis osaleva maa koolis või täiskasvanute koolitusega tegelevas asutuses (kuid mitte kõrgkoolis). Praktika algushetkel peab praktikant olema kvalifitseeritud õpetaja (kuid mitte täiskohaga) või olema õppinud vähemalt 2 aastat kõrgkoolis õppesuunal, mille läbimine võimaldab töötada õpetajana. Praktikandile maksab stipendiumit lähetav riik. Stipendium katab ka reisikulud, samuti keelilise ettevalmistusega seotud kulud. Täpsem info asub SA *Archimedese* Hariduskoostöö keskuse kodulehel.
- **Erasmuse** kaudu on **tudengitel** võimalus minna välisriiki praktikale 3–12 kuuks. Praktika see toimub vastuvõtva riigi ettevõttes või asutuses. Rohkem infot saad oma kõrgkoolist või SA *Archimedes* Hariduskoostöö keskuse kodulehelt.

Praktikakohale **Euroopa Komisjoni** juurde võid kandideerida juhul, kui oled ülikooli juba lõpetanud. Igal aastal kuulutatakse välja kaks 5kuulist praktikaperioodi, mis algavad vastavalt 1. märtsil ja 1. oktoobril. Selle perioodi vältel on Sul võimalus omandada töökogemust ühes Euroopa Komisjoni (EK) osakonnas. Praktikantide tegevuste üksikasjalikku kirjeldust on siinkohal raske välja tuua, kuid peamiselt on tegu info kogumise ja dokumenteerimisega, töögruppide organiseerimisega jms. Kuna EK saab ligikaudu 600 praktikakohale igal aastal 7000–9000 sooviavaldust, on ankeetide täitmise juures ülioluline korrektsus, et mõne näpuvea tõttu mitte välja jääda. Täpsemat infot saad Euroopa Komisjoni praktika osakonnast (*Traineeship office*).

Praktika **Läänemeremaade Nõukogu** sekretariaadis pakub politoloogia, õigus- ja majandus- teaduse eriala kraadiõppuritele võimalust omandada praktiline kogemus rahvusvahelise töö valdkonnas. Praktika kestvus on 3 kuud. Elamis- ja sõidukulud tuleb õppuril endal tasuda. Võimalik on taotleda stipendiumit.

On erafirmasid, kes vahendavad huvilisi välisriiki praktikale. Pea alati mees, et ka erafirmade poolt pakutava praktika tunnustamise osas pead olema jõudnud selgusele enne minekut. **Evmar** pakub erialase praktika programmi, mille raames saad minna praktikale Ameerika või Euroopa suurfirmadesse 1–18 kuuks, et omandada erialased praktilised töökogemused välismaa firmas, rakendada oma teadmisi praktikas ning saada uusi teadmisi ja oskusi väliskolleegidelt.

Kõikide nende programmide raames toimunud praktikate kohta, mis on leidnud aset Euroopa piires, on võimalik väljastada Europassi õpirände tunnistus. Selleks peab Sind välismaale lähetav organisatsioon kontakteerima Eesti Europassi Keskusega.¹⁰

¹⁰ Vt edasi alaptk 3.1, Praktika kutsekoolist

4.2 Muud võimalused

Täienduskursuste, suvekoolide, keelelaagrite jms kohta saab kõige täpsemat ning ajakohasemat teavet koolitajate kodulehtedelt.

AGEE kaudu saad minna suveülikooli, mida korraldavad tudengid ise. Nad peavad ka ise loenguid. Kursuse maksumus on umbes 120 eurot ja kodulehel mainitakse, et see on üks odavamaid viiese minna suveülikooli. Kahenädalaste ettevõtmiste hulka kuuluvad keelekursused, kultuuri tutvustamine jm.

Tähtis on, et uues koolis ja ühiskonnas olles oleks huvi ja initsiatiiv alati enda käes. Teistel õpilastel on oma elu, sõbrad ja rutiin juba olemas, Sinul tuleb see alles sisse seada. Teised on uudishimulikud ning alguses kutsutakse Sind osa võtma paljudest üritustest. See uudishimu ei kesta aga kaua, nii et selle lühikese ajaga tuleb leida omale sõbrad, kellega ISE kontakt säilitada. Sest nemad ju peavad enda sõprusringkonda uue inimese vastu võtma, mitte vastupidi. *Marge, Belgias*

e 5. ÕPPIMINE VÄLJASPOOL KOOLI

5.1 Vabatahtlik teenistus

Miks hakata vabatahtlikuks? Vabatahtlike töö ühendab endas vabas õhkkonnas õppimise, töötamise ja reisimise. Sageli kaasneb vabatahtliku tööga ka täiendav koolitus ja väljaõpe, et omandatavad kogemused oleksid võimalikult mitmekesised ja täisväärtuslikud.

Vabatahtlik on inimene, kes teeb vabast tahtest sihipäraselt ja teadlikku tööd teiste heaks. Seda tehakse **ilma tasu saamata** väljaspool oma pere- ja sõpruskonda. Vabatahtliku töö kogemuse saad hiljem lisada oma CV-sse ja ülikooli astumisel või tööintervjuul võidakse Sinu panust esile tõsta.

Enne, kui otsustad välismaise kogemuse kasuks, võid vabatahtlike tööga tutvuda Eestis. Selleks löö ise kaasa mõne organisatsiooni või ühenduse tegevuses (nt Tartu Vabatahtlike Teenistuses).

KUI SA EI LEIA SOBIVAT VABATAHTLIKU TÖÖ KOHTA, ON ALATI VÕIMALUS ISE MIDAGI VAJALIKKU JA HUVITAVAT VÄLJA PAKKUDA. SEDA SUUREMAT KAASALÖÖMISTAHET TUNNED.

Vabatahtlik teenistus nagu ka teised väliskogemused võimaldavad kogeda elu teises kultuurikontekstis, õppida ja praktiseerida võõrkeeli ja eemalduda argielust. Lisaks pakub vabatahtlik tegevus võimalust saada uusi töökogemusi.

Peale selle, et vabatahtlik töö on huvitav, vaheldusrikas ja annab võimaluse ennast harida mitmes eluvaldkonnas, siis tänu vabatahtlikule tööle leidsin ka selle, millega tahtsin peale ülikooli tegelema hakata. Õppides teoloogiat, ei olnud ma sugugi kindel, kuidas ma endale rakendust leian. Tänu vabatahtlikule tööle leidsin köitva valdkonna ja enda jaoks täiesti uued perspektiivid. Ma võin kindlalt väita, et kogu minu tööalase karjääri on kujundanud see, et otsustasin hakata vabatahtlikuks. *Vabatahtlik Iti*

Mõned programmid ja organisatsioonid katavad kõik vabatahtlikuga seotud kulud (reisi-, majutus- ja toitlustuskulud) ning maksavad vabatahtlikule taskuraha nagu näiteks Euroopa Liidu kodanikuharidusprogrammi Euroopa Noored alaprogramm Euroopa Vabatahtlik Teenistus. GLEN (*Global Education Network of Young Europeans*) katab samuti reisi-kulud. Kuid mitmete programmide puhul pead ka ise arvestama teatud kulutustega (nt reisi- ja kindlustuskulu, osalusmaks vms).

Mötlesin kaua, et mis oli see algtõuge, et minust sai vabatahtlik ja jõudsin järeldusele, et vabatahtlikuks ei saada, vaid sünnitakse. *Vabatahtlik Iti*

Mõned soovitud vabatahtlikuna tegutsemiseks:

- Mõttele, miks soovid vabatahtlikuks minna? Mis muudab just selle võimaluse Sinu jaoks ainulaadseks ja paremaks kui teised alternatiivid oma eluteel edasi liikumiseks?
- Mõttele, mis teema või valdkond on Sulle südamelähedane ning milles tahaksid ennast proovile panna?
- Mida soovid selle ajaga saavutada, õppida, omandada ja kogeda?
- Kuidas soovid vabatahtliku teenistuse kogemust rakendada oma tulevikuplaanides (õpingud, töötamine)?
- Uuri organisatsioonist järgi, mida Sul on võimalik vabatahtlikuna teha. Ehk leiad Sina mõne tegevuse lisaks sellele, mis organisatsioon on välja pakkunud?

Vabatahtliku teenistuse kestus on programmist või organisatsioonist, millega Sa koostööd teed. See võib lühiajalise vabatahtliku teenistuse korral olla **kuni 3 kuud**, pikemaajaline vabatahtlik teenistus võib olla aga ajavahemikus kolm kuud **kuni aasta** või isegi rohkem. Mõttele hoolega läbi, millise kestusega kogemus Sinu jaoks sobivaim oleks.

Vabatahtlik töö muudab inimese avatumaks ja annab elurõõmu, mida palgalisel kohal istuval pangatelleril ei pruugi olla. Vabatahtlikuna töötav inimene muutub elusamaks. *Vabatahtlik Marek*

Lühiajalised vabatahtliku teenistuse projektid toimuvad sageli pigem töölaagri vormis — samaaegselt on kaasatud mitmeid vabatahtlikke, kes töötavad mõne konkreetse projekti kallal (nt laste mänguväljaku ehitamine või mõne maa-ala heakorrastamine).

Ka **pikaajalises** teenistuses on võimalik kokku sattuda teiste vabatahtlikega, kuid suur osa organisatsioonide eelistab vastu võtta **ühe vabatahtliku korraga**, et pakkuda talle täielikku raketust ja jõuda talle seejuures ka piisavalt tähelepanu pöörata.

Programmi Euroopa Noored vabatahtlik teenistus on üles ehitatud kolme osapoole koostööle — vabatahtlikuks minejale on abiks saatev organisatsioon Eestist ning vastuvõtete organisatsioon riigis, kus vabatahtlik teenistus toimub. Sel kombel tagatakse, et kõik oluline on hoolega läbi mõeldud ja räägitud ning noor vabatahtlik saab uusi kogemusi omandada turvaliselt. Igal vabatahtlikul on võimalik vastavalt oma huvidele ja vajadustele olemasolevate pakumiste seast välja valida sobivaim vastuvõtja. **Vastuvõtivate organisatsioonide andmebaasis** on lühikesed projektide kirjeldused ning on võimalik otsida vastuvõtvaid organisatsioone riikide ning teemade kaupa. Andmebaas asub aadressil: ec.europa.eu/youth/program/sos/hei.

Euroopa Noorte programmis osalevate vabatahtlike vanus saab alates 2007.a olla 18–30 aastat (erandkorras alates 16. eluaastast). Ettevalmistused võtavad aega 5–7 kuud.

Kindlasti on ka erinevate vabatahtliku teenistuse projektide puhul oluline pühendada aega nõ **taustauuringule** — otsida näiteid varasemate kogemuste kohta selle programmi või organisatsiooniga, veenduda projekti seaduslikkuses ja usaldusväärsuses.¹¹

VABATAHTLIKU TÖÖ PUHUL POLE ESMATÄHTIS MITTE SEE, MIDA SA JUBA OSKAD, VAID MIDA SA TAHAD TEHA JA KUI PALJU.

¹¹ Loe täpsemalt ptk 1.2, Infoallikad ja ptk 10, Kokkuvõtteks

5.2 Praktika vabatahtlikuna

Olenevalt vabatahtliku töö iseloomust ja saadava kogemuse tõsidusest on teatud erialade puhul võimalik paluda koolidel arvestada seda kui ametlikku praktikaperioodi.

Töötades vabatahtlikuna mõnes sotsiaal- või noortekeskuses on igati mõeldav, et Sinu vabatahtlikku tööd saab arvestada kui praktikat. Pea siiski meeles, et kuna Eestis puudub veel vabatahtlikkuse ametlik määratlus, on sellised otsused iga kooli enda teha ning mingit ühtset reeglit selles suhtes ei ole. Uurida ning küsida tasub alati!

Euroopa piires toimunud vabatahtliku teenistuse kohta on võimalik väljastada Europassi õpirände tunnistus.¹²

5.3 Rahvusvahelised noortevahetused

Üheks heaks võimaluseks väliskogemustega turvaliselt algust teha on algatada rahvusvaheline noortevahetus — korraldada ise koos oma sõpradega lühiajaline kokusaamine teiste riikide noortega, et arutleda mõne teile huvipakkuva teema üle ning saada väärtuslikke kogemusi ise- ja koostegemisest. Rahvusvaheline noortevahetus loob head tingimused enese proovilepanekuks rahvusvahelises keskkonnas ning suhtluseks erineva kultuuritaustaga inimestega. On raske ette kujutada paremat viisi enda ettevalmistamiseks iseseisvaks pikaajaliseks väliskogemuseks. Noortevahetusel on erinevaid vorme — noortelaagrid, seminarid, aasta veetmine välismaal jm.

Noortevahetuste korraldamiseks on mitmeid teid. Uuri võimalusi oma kodukoha noorteühendusest või avatud noortekeskusest. Rohkelt võimalusi pakub programm **Euroopa Noored**. Projektist on võimalik taotleda rahvusvahelise noortevahetuse korraldamiseks **rahalist toetust** enamuse projektiga seotud kulutuste katmiseks. Rahvusvahelisi noortevahetusi saavad algatada ja ellu viia kõik programmi sihtgruppi kuuluvad noored. Noortevahetus võib kesta **mõnest päevast mõne nädalani** ning osalejate arv olla paarikümnest mõnekümneni.

¹² Vt edasi alaptk 3.1, Praktika kutsekoolist

6. ASJAAJAMINE

6.1 Vajalikud dokumendid

Välismaale õppima või tööle asumiseks vajalike dokumentide vormistamine ning muud ettevalmistused nõuavad aega ja raha. Midagi üle jõu käivat siin pole, kuid teha tuleb palju telefonikõnesid, külastada ametiasutusi ning tõlkida dokumente. Välismaale õppima või tööle minnes tuleb Sul tõenäoliselt esitada järgmised dokumendid:

- akadeemiline õiend kodukõrgkoolist (*Diploma Supplement*);
- gümnaasiumi lõputunnistus;
- tõend keeleoskuse kohta (võid ära täita Europassi keelepassi);
- kui Sul on kutsetunnistus, siis uuri, kas oleks võimalik saada ka Europassi kutsetunnistuse lisa.

Need dokumendid tuleb esitada **sihtmaa poolt aktsepteeritavas keeles**. Kui võõrkeelseid dokumente pole saada, tuleb kindlasti uurida, millises keeles ja millist tõlget aktsepteeritakse. Diplomite puhul piisab tihti vaid kooli poolt antud tõlkest (*Diploma Supplement*), kuid mõnel juhul on oluline notariaalne kinnitus ning apostille. Seega võib dokumentide vormistamine võtta palju aega ning minna suhteliselt kulukaks.

Kui lähed välismaale mõne vahetusprogrammi raames või praktikale, siis uuri juba varakult kuidas saaksid endale vormistada Europassi õpirände tunnistust.

Lisaks võta kindlasti kaasa:

- sünnitunnistus;
- pass (ID-kaart);
- dokumendifoto(d) endast;
- koopiad kõikidest dokumentidest, mis Sa kaasa võtad;
- arstitõend;
- kindlustus;
- elulookirjeldus ehk *Curriculum Vitae* (võid ära täita Europassi CV);
- soovitusel erialaõppejõududelt;
- erinevad rahvusvahelised noortekaardid.

6.1.1 Rahvusvahelised noortekaardid

ISIC-kaart (*International Student Identification Card*) on rahvusvaheline üliõpilaspilet. Selle omanik võrdsustatakse igas riigis kohalike tudengitega ja seega saad kasutada kõiki üliõpilastele mõeldud ligi 30 000 soodustust. Kaardi saamise õigus on stacionaarses õppevormis õppivatel üliõpilastel. Täpsemat infot saad ISIC-kaardi kodulehelt.

EURO<26 on alla 26aastastele Euroopa noortele mõeldud kaart, mis kehtib 38 riigis. Euro<26 pakub samuti mitmeid soodustusi kultuurisündmuste külastamisel ning transpordi ja teenuste kasutamisel. Kaart võimaldab noortel osa võtta rahvusvahelistest noorsoovahetustest. Täpsemat infot leiad Euro<26 kodulehelt.

6.1.2 Pass ja ID-kaart

Pass on vajalik eeskätt siis, kui reisis väljapoole Euroopa Liitu. Igapäevane isikut tõendav dokument on ID-kaart, millega saab reisida Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna (EEA) liikmesriikides.¹³ ID-kaardi ja passi kohta info saamiseks vaata www.pass.ee.

Passiga reisis kontrolli juba enne minekut, kas Sinu pass kehtib reisi lõpuni ja kas viisalehekülgedel on piisavalt vaba ruumi. Arvestama pead sellega, et uue passi kättesaamiseks kulub taotluse esitamise hetkest 30 päeva. Passi taotlemiseks vajalike dokumentide nimekirja leiad Internetist.

6.1.3 Viisa ja elamislouba

Eesti kodanikuna on Sul Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna riikides võimalik viibida **kuni kolm kuud** ilma elamisloata.

Viibides välisriigis kauem kui 3 kuud, pead Sa riigis viibimise **registreerima** ning taotlema vastava riigi elamis- ja/või töölouba. Registreerimiseks tuleb pöörduda kohaliku pädeva ametiasutuse poole hiljemalt kolme kuu möödudes riiki sisenemise päevast arvates. Täpsema info saamiseks võta ühendust vastava riigi saatkonnaga. Infot selle kohta leiad Eesti Vabariigi Välisministeeriumi kodulehelt.

VIISAT TAOTLEDES TULEB KÕIK EELARVES TOODUD FINANTSID KA AMETLIKULT TÕESTADA.

Viisat läheb vaja reisimiseks väljapoole Euroopa Liitu. Viisa olemasolu ei anna õigust välisriigis töötamiseks.

¹³ Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna (EEA) liikmesriigid - Austria, Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Holland, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Küpros, Liechtenstein, Luksemburg, Läti, Leedu, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriik, Taani, Tšehhi, Ungari - ning Šveitsi Konföderatsioon.

6.1.4 Kindlustus ja arstiabi

Haigestumise või õnnetuse eest pole keegi kaitstud, kuid arstiabi on välismaal tavaliselt väga kallis. Seepärast tuleks välisriigis õppima asudes muretseda **tervisekindlustus**, mis korvab arsti visiiditasu, uuringud, haiglakulud ning arstimid. Mitmetes maades on tervisekindlustus elamisloa saamise eelduseks. Tervisekindlustuslepinguid sõlmivad kindlustusfirmad.

Kui Sul **ravikindlustuskaarti** kaasas ei ole, on teise riigi meditsiini-asutusel õigus nõuda arstiabi eest tasumist täies ulatuses, kuna arst ei tea, kas oled oma koduriigis kindlustatud või mitte. Hiljem saad pöörduda kulude hüvitamiseks Eesti Haigekassa poole **originaaltšekiga**.

ENNE TEISE EL LIIKMESRIIKI MINEMIST ON SUL EESTI HAIGEKASSAST VAJA KAASA VÕTTA EUROOPA LIIDU RAVIKINDLUSTUSKAART.

EL kodanikena saavad Eesti Haigekassas kindlustatud isikud teises EL riigis ajutisel viibimisel koheaselt vajaminevat arstiabi. **Koheselt vajaminev arstiabi ei ole tasuta** — maksta tuleb patsiendi omavastutustasud asukohamaa tariifide järgi. Ei Haigekassa ega Eesti välisesindused ei tasu aga Sinu kojutoimetamise kulusid õnnetusjuhtumi puhul. Seepärast on kasulik reisil viibimise ajaks hankida **reisikindlustus**, mis kataks võimalike ravi-, haigla- ja esmaabikulude kõrval ka Sinu tasuta kodumaale toimetamise. Samuti hõlmab selline kindlustus teisi ootamatusi, nagu ära jäetud või hilinevad lennud, marsruudimuutused, krediitkaardi, sularaha või pagasi kaotamine jne.

Mitmed välisriigid nõuavad tööle asujatelt või õppima suundujatelt tõendit selle kohta, et isik ei ole pärit kollapalaviku, koolera või katku levikuga alalt. Nõutava tõendi väljastab Eestis Tervisekaitseinspektsiooni Tallinna Tervisekaitsetalituse Eesti Sanitaarkarantiinitalitus.

KOHESELT VAJAMINEV ARSTIABI EI OLE TASUTA – MAKSTA TULEB VISIIDITASU, VOODIPÄEVATASU JM.

Kaugematesse maadesse reisisid peaksid Sa eelnevalt välja selgitama, milliste haiguste vastu on vajalik või soovitatav lasta end **vaktsineerida**. On riike, kus vaktsineerimistunnistust peetakse piiriületusel sama tähtsaks kui passi. Samuti on vaja arvestada sellega, et paljud kaitseüstid tuleb teha mitu kuud enne reisile asumist.

Enne välismaale minekut on kasulik käia **arsti vastuvõtul**. Seal saad välja selgitada, milliseid terviseega seotud ohte võib eesesisval reisil ette tulla. Kui on tõenäoline, et vajad regulaarset ravi, palu arstil endale koostada vastav esmaabipakike. Samuti palu arstilt tõendit oma tervisliku seisundi ja senise ravi kohta. Kui tarvitad ravimeid, lase arstil välja kirjutada retsept, millega saad osta välja kogu reisi ajaks vajamineva koguse. Veendu, et kaasavõetavad ravimid ja nende kogused on legaalsed! Info saamiseks pöördu külastatavate riikide saatkondade poole.

Kui jääd reisil olles haigeks või vajad muul põhjusel arstiabi, pöördu oma kindlustusfirma nõuannete kohaselt kohaliku raviasutuse või arsti poole.

Hädas olles võid pöörduda **lähimasse Eesti välisesindusse**. Vajadusel aitab konsul Sind ühenduse võtmisel perekonna või lähedastega. Konsul saab aidata korraldada haiglaravi, vajadusel ka Eestisse transportimise.

Et välismaal terviseprobleeme vältida, saad oma tervise eest hoolitseda pidades kinni puhtuse- ja hügieeninõuetest. Üldiselt ei ole arenenud riikides terviseriskid suuremad kui Eestis ning turistidele mõeldud piirkondades on oht haigestuda nakkushaigustesse suhteliselt väike. Siiski võid sattuda ka vähemarenenud paikadesse, kus ebakvaliteetsest toidust või joogist tingitud tervisehädade ilmnemise risk on suurem.

Välismaal viibides kehtivad samasugused tervishoiureeglid nagu koduski, kuid rahulikuma ning mugavama reisi huvides peaksid välismaal neile tavalisest rohkem tähelepanu pöörama. Nakatumisest hoidumiseks käitu järgnevalt:

- Tarbi eeltöödeldud toiduaineid. Paljud toored toiduained (eriti linnuliha ja toorpiim) võivad olla haigusetekiitajatega saastatud. Seepärast kuumuta toitu põhjalikult vähemalt 70 kraadini.
- Seal, kus vee kvaliteet on küsitav, kasuta isegi kohvi ja tee valmistamiseks vaid keedetud vett (valdav osa Lääne-Euroopast on siiski kvaliteetse veega varustatud). Samuti pööra tähelepanu restoranides ning baarides ostetud jookidele — kus vesi on ebakvaliteetne, seal on seda tõenäoliselt ka jää. Kindlam on jooke osta kinnistes pudelites.
- Marjad ja puuviljad võivad olla säilitusainetega pritsitud, seepärast pese need enne suhu pistmist voolava vee all puhtaks.

7. NÕUDED KEELEOSKUSELE

Mõistagi toimub õppetöö välismaal **enamasti kohalikus keeles**, kuid üksikasjalikke nõudeid keeleoskusele alati ei esitata. Mõned kõrgkoolid annavad teada, et piisab vaid “heast keeleoskusest”, täpsustamata, milles see seisneb. Eeldatakse, et õpilased hoolitsevad ise selle eest, et nende keeleoskus oleks õpingute sooritamiseks piisav. Riikides, kus kõneldakse vähemlevinud keeli, korraldatakse välisüliõpilastele enamasti enne semestri algust või ka selle ajal keelekursusi.

Nüüdseks olen endale leidnud sobiva kursuse itaalia keele õppimiseks, mis Erasmus üliõpilastele on tasuta, aga minul tuleb kulud ise kanda. Kursus maksab 160 eurot pluss materjalid 25 eurot. *Maarja, iseseisvalt kunstiülikoolis Itaalias*

Paljud kõrgkoolid ja ka vahetuslepingud eeldavad mõne **rahvusvaheliselt tunnustatud keeletesti sooritamist**. Mõned kõrgkoolid tahavad aga tulevaste üliõpilaste keeletaset mõõta oma testiga. Vajakajäämised inglise keele oskuses takistavad nii sisseelamist kooli kui ka üldist integratsiooni, ja sellepärast ei võta ülikoolid teatud hulka välismaa noori oma õppeasutustesse vastu. Keeleoskuse parandamiseks korraldatakse intensiivõppe kursusi ja keelelaagreid. Kui plaanid õppima minna lühemaks perioodiks, tuleks keeleoskus vajalikul tasemel omandada juba Eestis.

Kui Sa ei oska kohalikku keelt, on kasulik kaasa võtta taskuvestmik. Sellest on abi kohalikega suhtlemisel. Sattudes väikesesse kalurikülla, ei ole Sinu suurepärasest võõrkeeleoskusest midagi kasu.

PUUDULIK VÕÕRKEELEOSKUS TAKISTAB NII KOOLI SISSEELAMIST KUI KA ÜLDIST SOTSIAALSET SUHTLEMIST.

Enamasti peab uues ülikoolis tõestama ka enda keeleoskust, seega tuleks õppimiseks valida riik, mille keelt Sa juba valdad (ülikoolis peab see olema vähemalt B1 / B2). Kindlasti on abiks, kui minna kohale paar kuud enne õpingute algust ning praktiseerida kohalikega rääkides. *Maarja, kunstitudeng Itaalias*

Paljud kõrgkoolid pakuvad välistudengitele eraldi kursusi, mille töökeel on enamasti inglise keel (nt Põhjamaades, Hollandis, Saksamaal jm) ning mis kestavad reeglina ühe semestri või õppeaasta. Mitmed ülikoolid pakuvad ka ingliskeelseid magistriõppe programme.

Kui soovid välismaale **keeltekooli** minna, tuleks enne kursusele registreerimist kindlasti uurida, kas vastav kool on akrediteeritud. Peaaegu igas riigis on mingi keeltekoole ühendav ja akrediteeriv organisatsioon (Inglismaal ARELS, Itaalias A.S.I.L.S, Hispaanias *Cervantese* instituut). Akrediteering ei pruugi alati olla kvaliteedi garantiiks, kuid tagab enamasti selle, et tegemist on legaalse asutusega.

7.1 Keeleksamid ja tasemetestid

Rahvusvahelised keele- ja tasemetestid võimaldavad ülikoolide vastuvõtuosakondadel mõõta üliõpilaskandidaatide akadeemilist ja keelelist taset ning võrrelda seda ülikooli akadeemiliste ootustega. Reeglina eeldab välismaal õppimine ka mõne keele- ja/või tasemetesti sooritamist.

Keeleeksamite ja tasemetestide **kehtivuse aeg on tavaliselt piiratud**, seepärast ei ole neid mõtet teha mitu aastat enne välisõpingute algust. Näiteks TOEFL testi tulemus kehtib 2 aastat. Samas pea mees, et mõningaid rahvusvahelisi teste saab teha vaid mõned korrad aastas ja nendele tuleb registreeruda nädalaid, mõnikord isegi kuid varem. Keeleksamid ja tasemetestid on **tavaliselt tasulised**. Kindlasti uuri ka väljavalitud koolist, milliseid keeleeksameid ja tasemeteste seal tunnustatakse.

Inglise keele rahvusvaheliselt tunnustatud testid on järgmised:

- **IELTS** (*International English Language Testing System*) on test, mida arvestatakse kõikide Euroopa riikide ja Ameerika kõrgkoolides. Eestis saab IELTS teste sooritada üks kord kuus **Briti Nõukogu** juures;
- **TOEFL** (*Test of English as a Foreign Language*), mida tunnustatakse laialdaselt kogu maailmas. Eestis korraldab TOEFL testide läbiviimist **Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis**;
- **TOEIC** (*Test of English for International Communication*) on maailmas enim kasutatud inglise keele test. Testi kasutatakse nii ärimaailmas, keeltekooskoolides kui ka kutse- ja ülikoolides. TOEIC teste viib **Eestis läbi Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus**.

Samuti tunnustavad paljud kõrgkoolid Cambridge ülikooli teste. Need on:

- **FCE** (*First Certificate in English*);
- **CAE** (*Certificate in Advanced English*);
- **CPE** (*Certificate of Proficiency in English*).

Lisaks keeletestidele nõuavad paljud ülikoolid sisseastujalt ka mõne rahvusvahelise standardiseeritud tasemesti tulemust. Kõige levinumad on **SAT test** (bakalaureuseõppesse astujale), **GRE** (*Graduate Record Examination*), **GMAT** (*Graduate Management Admission Test*) vm magistri- ja doktoriõppesse kandideerijatele. Kuigi algselt töötati need testid välja USAs ameerika ülikoolide vajadusi arvestades, on need tänaseks kasutusel kogu maailmas. Erinevate tasemetestide kohta saab infot ja ettevalmistusmaterjale **Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskustest**.

Saksa keele rahvusvahelised testid, mida saab sooritada **Goethe Instituudi** juures:

- **Zertifikat Deutsch** (ZD) — saksa keele sertifikaat;
- **Zertifikat Deutsch für den Beruf** (ZDfB) — saksa keele ametikeele sertifikaat;
- **Zentrale Mittelstufenprüfung** (ZMP) — tsentraliseeritud keskastme saksa keele eksam;
- **Zentrale Oberstufenprüfung** (ZOP) — tsentraliseeritud kõrgema astme saksa keele eksam.

Prantsuse keele rahvusvahelised testid Prantsuse Kultuurikeskuse juures on:

- **DEL F 1** ja **DEL F 2** (*Diplôme élémentaire de langue française*);
- **DALF** (*Diplôme approfondi de langue française*).

Töendeid keeleoskuse kohta võivad välja anda ka **saatkondade keele- ja haridusbürood**. Need ei ole ametlikud keeleksamid, vaid keeleoskuse määramiseks korraldatud testid. Kui vastuvõttev kõrgkool või vahetusleping ei nõua rahvusvahelise keeleeksami sooritamist, võib keeleoskuse töendi välja anda vastava keele õppejõud Sinu kõrgkoolis.

Saksamaaga on Eestil sõlmitud koolikoostöö leping, mis võimaldab Eesti koolides süvendatult saksa keelt õppinud õpilastel sooritada gümnaasiumi lõpetamisel eksam **Saksa II astme keelediplomi** (*Sprachdiplom Stufe II*) saamiseks. See diplom tõendab, et Saksamaa kõrgkoolides õppimiseks nõutav saksa keele oskus on omandatud. Saksa II astme keelediplomi eksamit tunnustab Eesti Vabariik kui **gümnaasiumi saksa keele riigieksamit**.

Tallinna Ülikoolil on sõlmitud kokkulepe Varssavis asuva *Cervantese* Instituudi filiaaliga, mille alusel võib TLÜ viia läbi hispaania keele tasemeeksamit *D.E.L.E.-Diplomas de Español como Lengua Extranjera*. Eksamit saab teha kolmel tasemel: algajad, kesktase ja väga hea tase. Eksamit korraldatakse kaks korda aastas — mais ja novembris.

Lisaks ametlikele keeletestidele on Sul võimalik oma võõrkeeleoskuse taset näidata, kui täidad ära Europassi keelepassi.¹⁴

¹⁴ Loe rohkem ptk 2, Gümnaasiumist välismaale

e 8. FINANTSKÜSIMUSED

8.1 Kulutused

Et välismaal viibides ebaseeldivate üllatuste eest hoiduda, peaksid nii õpingute kui ka vabatahtliku teenistusega seotud kulutused juba varem võimalikult täpselt välja selgitama. Hea on selleks puhuks koostada esialgne eelarve, kus ühes veerus on kulutused ning teises veerus mäрге, kuidas kavatsed selle kulutuse jaoks raha hankida. Lisaks pead arvestama kulutustega oma isikliku elu, hobide, riiete ja suveniiride peale.

Suurem osa kontrolltöödest olid testi vormis. Vali ainult õige vastus, märgi, kas väide on tõene, ning kõigest kümme protsenti testi lõpus peab kirjutama, kasutades loovat mõtlemist. *Kirke, Brasiilias*

Eelarvet koostades tasub arvesse võtta järgmisi kulusid:

- programmi maksumus;
- sisseastumiseksamite tasu;
- sõidukulud;
- muud õppimise või vabatahtliku tööga seotud tasud (mõnel pool nõutakse eraldi tasu arvutiklassi, raamatukogu, laboratooriumi kasutamise eest);
- eluasemekulud (kõikideks päevadeks ning nädalateks, kaasa arvatud pühad ning vaheajad), Sinu käest võidakse küsida ka ühiselamu või üürikorteri tagatisraha;
- toidu maksumus;
- õppematerjalid;
- (programmiga seotud) kultuuriüritused ja ekskursioonid (kas neid on ja kuidas nende eest tasutakse);
- viisa, passi ja teiste dokumentide vormistamise hinnad;
- vajalikud ravimid.

Kunstierialadele kandideerijad või spordistipendiumide taotlejad peavad sageli saatma oma esituste kohta video, kui mitte lausa kohale sõitma, et oma andekust demonstreerida.

8.1.1 Õppemaks

Õppemaksud varieeruvad nii riigiti kui ka kõrgkooliti. Kõigis maades seda ei nõuta, kuid ingliskeelsetes riikides küsivad õppemaksu peaaegu kõik kõrgkoolid. Samas Põhjamaades ja Saksamaal puuduvad sellised tasud hoopis, Prantsusmaa ja Hollandi riiklikes õppeasutustes nõutakse tavaliselt vaid registreerumismaksu.

Seoses Eesti liitumisega Euroopa Liiduga kehtivad Eesti üliõpilaste suhtes EL maades samad õppemaksu tingimused nagu kohalikel üliõpilastel. See tähendab, et erakoolid ei saa kehtestada n-ö topeltstandardeid oma riigi üliõpilaste ja Eestist pärit üliõpilaste jaoks —

kui ülikoolil on olemas tasuta ehk riigieelarvelised õppekohad, võivad sinna kandideerida ka Eestist pärit üliõpilased. Sama kehtib ka toetuste taotlemisel.

KUI VÄLISÜLIKOOILIL ON OLEMAS RIIGIEELARVELISED ÕPPEKOHAD, VÕIVAD SINNA KANDIDEERIDA KA EESTI ÜLIÕPILASED.

8.1.2 Lisanduvad maksud

Lisaks õppemaksule tuleb Sul tõenäoliselt tasuda ka kõrgkooli poolt pakutavate teenuste eest. Erialadel, mis nõuavad suurt tehnilist baasi või palju materjale (näiteks keemia, bioloogia, kunsti-, käsitöö- ja meditsiinaladel), võib vajalike vahendite hankimine tähendada suuri väljaminekuid.

Samuti võidakse maksustada eksamite sooritamist, mõned kõrgkoolid küsivad uutelt tudengitelt ka sisseastumistasu. Mõnel pool on peaaegu kohustuslik kuuluda üliõpilasorganisatsioonidesse ning selleks pead Sa tasuma liikmemaksu. Ühingusse kuulumisega võid endale saada aga märkimisväärseid soodustusi.

8.1.3 Muud kulud

Kulutuste tase sõltub sihtkohast ja hooajast. Suurlinnade hinnad on reeglina kallimad kui väike- linnades ja maakohtades. Üks suuremaid kuluartikleid on lennupiletid. Lisaks sellele mõjutavad kulusid Sinu tarbimisharjumused, hobid ja reisi kestus.

Kui olin pooleli remondiga ühiselamusse sisse kolinud, selgus, et pean muretsema ise voodiriided. Stipendiumi jagamisel vaevalt selliseid asju arvestatakse. *Kairi, vahetusüliõpilane Saksamaal*

Majutust aitavad üldjuhul organiseerida kas ülikoolide välissuhete osakond või nendega koostööd tegevad vahendusorganisatsioonid. Kuna alati ei pruugi pakutav majutuskoht olla kõige soodsam, siis võid ka ise majutusvõimalusi uurida.

Harjumatu nii teistele skandinaavlastele — kursusekaaslastele Soomest, Rootsist, Norrast – kui eestlastele oli kindlasti kaupluste hulgiostule orienteeritus. Üsna tavaline on, et Sul ei ole kasulik osta näiteks alla kümne õuna, kurgi või õlle. *Reet, keelepraktikal Taanis*

Suuremad summad kuluvad söögile ja majutusele, samuti elamisloale ja tervisekindlustusele, kuid lisaks tuleb arvestada väljaminekutega transpordile, tervishoiule j.m. Lisakulutusi võib kaasa tuua ka suhtlemine kodumaaga.

Hinnad on välismaal reeglina kõrgemad kui Eestis. Esialgu võib hindades orienteerumine ning kroonidesse ümber arvutamine olla raske, seepärast tasuks sisseoste tehes olla väga ettevaatlik. Mõningad näpunäited, kuidas oma kulutusi kontrolli all hoida:

- Määra iga päeva jaoks kindel summa, mida võid kulutada, ning pea sellest kinni.
- Õpi võimalikult kiiresti selgeks konkreetse riigi raha kurss Eesti krooni suhtes (vajadusel kanna kaasas kalkulaatorit).
- Ole teadlik tudengitele tehtavatest soodustustest, kanna alati kaasas ISIC kaarti, EURO<26 kaarti või mõnd muud kohalikku noortekaarti.
- Hobidega tegelemiseks püüa leida kohti, kus tudengitele pakutakse soodustusi.
- Reisimise ajal peatu hostelites ning teistes noortele mõeldud odavama hinnatasemega kohtades.
- Hoia oma asjadel silm peal — pikanäpumehi on kõikjal ning reisides annab mõnest vajalikust asjast ilma jäämine end tõenäoliselt teravamini tunda kui kodumaal.

Käsiraamatud ja mõnede kõrgkoolide kataloogid toovad tavaliselt välja umbkaudse summa, kui palju aastane õppimine riigis maksab. Täpsemat infot tuleks küsida koolist enne õppima asumist.

8.2 Kuidas õpinguid rahastada

Õpingute planeerimiseks ja selleks raha leidmiseks tuleb varuda piisavalt palju aega. Stipendiumidele kandideerides tuleks arvestada, et dokumentide esitamise tähtajad kuulutatakse välja tavaliselt pool aastat või koguni aasta enne õppima asumist.

Rahastamise osas peab olema selgus juba enne välismaale minekut. Üldiselt tuleb vajaminev summa hankida kodumaal olles, sest välismaal on rahastamise korraldamine raskem ning üldkeskhariduse omandamise puhul tavaliselt ka võimatu. Mõned kõrgkoolid nõuavad juba enne vastuvõtupaberite lõplikku kinnitamist tõendit õppimiseks ja elamiseks vajalike finantsvahendite olemasolu kohta.

Välismaal pole lihtne tööd leida, eriti veel õppimise kõrvalt. Enamasti on need kerged ja vahetasustatud tööd (koristamine, lapsehoidmine jne). Aga ka selliste ametite leidmiseks on vajalik hea keele- ja suhtlemisoskus ning korralik CV. Parim variant oleks leida tasuv töö suveks ja semestrivaheaegadeks, et õpingute ajaks raha koguda. *Maarja, kunstitudeng Itaalias*

Kui kulutad piisavalt aega planeerimisele, endale õige kooli ja sobivate programmide valimisele, info otsimisele, säästad kindlasti kümneid tuhandeid või rohkemgi kroone!

Õpingute rahastamisest ja stipendiumitest rääkides kasutatakse väga erinevaid termineid. Arvesse tuleb kindlasti võtta ka erinevates maades ja keeltes väljakujunenud traditsioone.

Inglise keeles mõistetakse sõna *stipendium* all nt *scholarship, fellowship, grant, prize, work-study, assistantship, scheme, honors programs* vmt; saksa keeles *Stipendium, Studienstiftung*; soome keeles *apuraha, stipendi* jne. Peaksid endale selgeks tegema, millist **terminoloogiat** üks või teine rahastaja, fond või programm kasutab, millised on nende tingimused ja töötamise põhimõtted.

Stipendiume võidakse eraldada lähtuvalt kandideerija demonstreeritud vajadusest — kõige levinum termin selleks on inglise keeles *need-based scholarship*. Siis küsitakse Sult muude dokumentide hulgas ka põhjalikku ülevaadet perekonna majandusliku olukorra kohta, näiteks **dokumenti maksuametist** või **palgatõendit vanemate töökohast**. Olenemata sellest, kui põhjendatud on stipendiumivajadus majanduslikult, eeldatakse tavaliselt ka, et Sa oled väga heade akadeemiliste saavutustega ja paistad silma ka ühiskondliku töö või muu koolivälise tegevusega.

Merit-based scholarship’i taotlemisel eeldatakse, et Sul on ette näidata **häid või väga häid tulemusi mingil erialal**, hobis, spordis. Tavaliselt on sellised stipendiumiprogrammid välisülikoolides avatud ka rahvusvahelistele tudengitele.

Assistantship lubab magistri- või doktoriõppe üliõpilasel töötada kas õppejõu assistendina bakalaureusetudengitele seminare ja laboreid läbi viies, osaleda teadustöös või teha administreerivat tööd, näiteks ülikooli bakalaureusetudengite ühiselamutes. Sellised assistendi töökohad võimaldavad saada vabastuse õppemaksust, sageli makstakse ka elamisraha.

Stipendiumide taotlemise ümber levib mitmeid **legende**. Arvatakse, et „stipendiume on väga vähe ja mina neid nagunii ei saa“. Tegelikult jääb nii Eestis kui välisriikides igal aastal suurel hulgal stipendiume välja andmata ja fondidel raha kasutamata. On ette tulnud, et mõnele konkursile on esitatud ainult üks avaldus, kusjuures stipendiumiraha jätkuks rohkem kui kümnele.

Eestist välismaale õppima minekuks on tegelikult üsna soodsad võimalused. Ühelt poolt hea gümnaasiumihariduse tase, teisalt eestlaste eripärane taust. Kuna välisülikoolid soovivad rahvusvaheliste tudengite koosseisu mitmekesisena hoida, siis eelistatakse vähetuntud taustaga atraktiivseid noori.

Teiseks põhjuseks, miks väga paljud stipendiumitaotlused saavad eitava vastuse, on avalduste poolik ja lohakas täitmine, taotleja üleolev suhtumine ning tähtaegadest mittekinnipidamine. Näiteks mõnede uurimuste andmetel on kuni 35% taotlustest poolikult täidetud, kusjuures sageli võib puududa nii taotleja nimi kui aadress.

Samuti arvatakse, et „stipendiumi saamiseks peab olema erakordselt andekas õpilane või isegi geenius“ või „kui mu keskmine hinne ei ole väga hea, siis pole mõtet ka stipendiumi loota“. Tegelikult on õige ajastamise, oskusliku strateegia

PALJUD STIPENDIUMITAOTLUSED SAAVAD EITAVA VASTUSE, KUNA AVALDUSED ON LOHAKALT TÄIDETUD JA TÄHTAEGADEST EI OLE KINNI PEETUD.

ja visaduse korral ning professionaalide nõu kuulda võttes võimalusi väga paljudel. Sajad õppurid nagu Sina kandideerivad igal aastal edukalt erinevatesse programmidesse. On küll tõsi, et paljude konkursside puhul omab keskmine hinne olulist tähtsust. Aga on olemas ka selliseid stipendiumiprogramme, kus määravaks valikukriteeriumiks on andekus ja võimed mõnes kindlas aines või valdkonnas. Näiteks muusikas või kujutavas kunstis, aga ka mõnedes reaalainetes on väga oluline ja isegi määrav erialane andekus. Stipendiumi võidakse samuti anda väitlusoskuse, organiseerimisvõimete, heategevusliku töö, juhiomaduste, tehniliste või kutseoskuste jmt eest.

Tavaliselt tuleb Sul kandideerides esitada suur hulk erinevaid andmeid ja dokumente. Läbimõeldult esitatud taotluse korral on alati võimalik mõnda nõrgemat näitajat oma tugevate külgede oskusliku väljatoomisega oluliselt parandada.

Väga vähesed tudengid saavad suuri täisstipendiume. On üsna tavaline, et õpinguteks vajaminev raha kogutakse kokku erinevatest allikatest. Vanemate abi, stipendiumifondid, konkursid, töötamine — aktiivselt enda eest seistes on Sinu võimalused suuremad.

VÄHESED TUDENGID SAAVAD SUURI TÄISSTIPENDIUME. ON TAVALINE, ET ÕPINGUTEKS VAJAMINEV RAHA KOGUTAKSE KOKKU ERINEVATEST ALLIKATEST.

Lisaks enda ja vanemate säästudele ning isiklikele sponsoritele on õpinguid võimalik rahastada erinevate stipendiumite ning toetuste abil, mida võivad pakkuda Sinu **kodulinn**, kohalik **Rotary klubi** ja muud asutused.

8.2.1 Laenu

Pangalaenu abil saad põhiliselt katta oma reisikulusid. Pangad pakuvad väga erinevaid laenuvõimalusi. Näiteks väikelaen võib olla igati sobiv reisikulude katmiseks juhul, kui seda ei võimalda õppestipendium. Igal Eesti pangal on palju erinevaid laenukohti ja krediitvõimalusi.

Õppelaenu abil saavad hariduse omandamisega seotud kulused finantseerida kõrg- ja kutsekoolides õppijad ning seda pakuvad kõik Eesti suuremad pangad. Selleks, et saaksid õppelaenu taotleda, peab Su kool olema Sind kandnud oma õpilaste nimekirja.

Eesti ENIC/NARIC keskus kontrollib välisriigi kõrgkoolides õppivate Eesti kodanike riikliku õppelaenu taotluse korral ka välisriigi õppeasutuse legaalsust ning õppeasutuse ja selle õppekava vastavust õppelaenu saamiseks vastavatele tingimustele.

8.2.2 Erinevad stipendiumid

Stipendiumide taotlemisel võib välja tuua järgmise dokumentide üldloetelu, kuid loomulikult sõltuvad need konkreetse stipendiumi reeglitest:

- ülikooli vastuvõtmise ankeet, tihti ka majutusesoovi ankeet;
- õpitulemuste väljavõte inglise keeles (dekanaadist) või *diploma supplement*;
- CV;
- inglise keele tõend TOEFL või IELTS (infot testide kohta saab Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskusest);
- motivatsioonikiri (*Motivation Letter* — miks valitakse just see ülikool, kasutegur tulevikuks);
- eelmist haridust tõendava diplomi kinnitatud koopia koos tõlkega (kopia kinnitab vastuvõtu- ja üliõpilastalitus; ingliskeelse tõlke notar);
- soovituskiri (-kirjad);
- uurimistöö puhul kindlasti kutsekiri seelselt juhendajalt instituudi plangil;
- passikopia (kinnitab ainult notar).

Üheks stipendiumi- või sisseastumiskonkursi etapiks võib olla intervjuu. Ka siis, kui intervjuust osavõtt on kuulutatud vabatahtlikuks, osale sellel kindlasti. Sõltuvalt stipendiumi-programmist küsitakse kindlasti ka spetsiifilisemaid küsimusi sinu teadmiste ja kogemuste kohta nimetatud erialal. Valmistu küsimuseks: “Kas Teil on meile küsimusi?”. See esitleb Sind inimesena, kes on teemasse süvenenud.

Kristjan Jaagu stipendiumiprogramm on riiklik programm, mille eesmärgiks on toetada Eesti kõrgkoolide magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste õpinguid välisülikoolide juures ning õppe- ja teadustööga seotud välislähetusi.

Lisaks sellele toetatakse **riikliku koolitustellimuse raames** üliõpilasi, kes soovivad jätkata oma õpinguid doktoriõppe tasemel välisülikoolide juures ning tahavad edaspidi tööle asuda mõne Eesti kõrgkooli õppejõuna.

Noore õpetlase stipendiumit antakse esimesele kursusele õppima asuvalle üliõpilasele bakalaureusekraadi omandamiseks. Eelduseks on, et noor on vastu võetud tunnustatud Euroopa või Põhja-Ameerika ülikooli. Valitud kandidaate toetatakse 50 000 krooni suuruse stipendiumiga. Taotlusi võetakse vastu üks kord aastas. Vt lähemalt SA *Archimedese* kodulehelt.

Erialastipendiumid on tavaliselt nimelised ja neid antakse vaid kindla eriala tudengitele silmapaistvate saavutuste eest. Üliõpilastele, kellest ettevõtted oma töötajaskonnale väärt järelkasvu loodavad, pakuvad õppemaksu katmiseks stipendiume ka firmad. Vaata näiteks **Korp! SEB Ühispanga** jt kodulehekülgi. **Rotalia fondist** saavad stipendiumi taotleda 2. aasta põhiõppe üliõpilased ja 1. aasta magistrandid.

Lisaks on võimalik stipendiume taotleda ka **Kultuurkapitalilt, Avatud Eesti Fondilt, Eesti Rahvuskultuurifondilt, Eesti Üliõpilaste Toetusfondilt, Estonian-Revelia Academic Fondilt** (Harald Raudsepa stipendium) ning mitmetest väiksematest fondidest ja seltsidest.

YFU kaudu Euroopasse minnes saab taotleda stipendiumi. See on suureks abiks, kuna programmi osalemine on kulukas. Stipendiumid katavad reeglina kuni pool osalemistasust ning stipendiume jaotatakse kolm korda aastas (novembris, jaanuaris ja märtsis). Suvekoolis osalemist võidakse toetada 10 000 ja aastasi õpinguid 15–25 000 krooniga.

Välisriikide stipendiumide kohta liigub info peamiselt saatkondade kaudu, kuid vastava info leiad ka SA *Archimedese* kodulehelt.

Elukestva õppe programmi kõrgharidusalase allprogrammi **Erasmus** raames saavad EL liikmesriikide ja programmiga liitunud muude Euroopa riikide¹⁵ kõrgkoolides õppida **vähemalt teisele kursusele** jõudnud Eesti üliõpilased.

Õpingud võivad kesta 3 kuust 1 aastani. Programmi *Erasmus* saad kasutada **ainult üks kord elus**, olenemata õppeperioodi pikkusest. Kodukõrgkool peab tunnustama Sinu eksameid ning muid arvestuslikke töid siinsete õpingutega võrdväärselt. Juba enne õppeperioodi algust välismaal tuleb Sul koostada õpinguplaan ning see oma kodu-kõrgkooliga kooskõlastada.

Kui loengud toimuvad inglise keeles, ei ole kohaliku keele valdamine tingimata vajalik. Samas pakub *Erasmuse* programm võimalust osaleda enne õppeaasta algust toimuvatel **intensiivsetel kohaliku keele ja kultuuri kursustel**, samuti saad taotleda spetsiaalset intensiivse keelekursuse stipendiumit.

¹⁵ Island, Liechtenstein, Norra, Türgi

Vahetusõpingute perioodiks eraldatavat õppetoetust on võimalik taotleda kodukõrgkooli kaudu. Igas osalemisõigusega Eesti kõrgkoolis töötab **Erasmuse programmi koordinaator**, kes oskab Sind toetuse taotlemiseks vajalike protseduuride ja muude küsimuste osas kõige paremini nõustada.

Erasmus programmis osalevalt üliõpilaselt ei tohi vastuvõttev kõrgkool nõuda õppemaksu ega lisatasu registreerimise ja eksamite või labori ning raamatukogu kasutamise eest. Küll võib aga välismaise õppeperioodi vältel õppemaksu küsida Sinu kodukõrgkool.

Vahetuses osalevatel üliõpilastel on õigus taotleda spetsiaalset õppetoetust, mis aitab katta lisakulutusi. Kõiki välismaal õppimisega seotud kulutusi stipendium siiski ei kata ning seetõttu on vajalik ka omapoolne finantseerimine. Samas on Sul õigus saada välismaal viibimise ajal riiklikke stipendiume, õppetoetusi ja laene Eestis õppivate üliõpilastega võrdsetel alustel. **Lisatoetust** võid taotleda ka riiklikest ning eraõiguslikest fondidest, ent ühtegi teist Euroopa Liidu ametlike struktuuride kaudu määratavat stipendiumi *Erasmuse* üliõpilasena välismaal viibimise ajal kasutada ei tohi.

Eestil on sõlmitud lepingud üliõpilaste, teadustöötajate ja õppejõudude vahetuse osas paljude erinevate riikidega. Kõikide konkreetsete pakkumiste kohta saad täpsemat infot **SA Archimedese akadeemiliste mobiilsustoetuste keskuse** kodulehelt www.archimedes.ee/amk.

Ülikoolidevahelistel lepingutel põhinevate vahetusstipendiumide kohta saad kõige täpsemat infot oma **koduülikoolist**.

Välisriikide fondide stipendiumiprogrammid on enamasti mõeldud magistri- või doktori-õppeks, harvem ülikooli viimase kursuse üliõpilastele, näiteks lõputöö kirjutamiseks. Kuid esineb ka erandeid.

- **Visby** programmi rahastab Rootsi valitsus. See programm on mõeldud õpinguteks ja teadustöök Rootsis kõikidel erialadel. Täpsemat infot leiad Rootsi Instituudi kodulehelt (Studyinsweden.se).
- **DAAD stipendiumid** on mõeldud Saksamaast huvitatud tudengitele ja noortele teadlastele. Pakutakse stipendiume nii lühemate suvekursuste kui aasta-paariste ülikooliõpingute jaoks. Lisainfot leiad DAADi kodulehelt, mis sisaldab ka väga käepärast stipendiumide andmebaasi. Pakkumisi vahendavad ka ülikoolide välissuhete osakonnad ja SA *Archimedes*.
- **CIMO** pakub stipendiume eelkõige magistrakraadiga õppuritele. Eesti tudengid võivad kandideerida stipendiumile soome keele ja kultuuri õppimiseks väljaspool Soomet. Täpsemat infot leiad CIMO kodulehelt (www.cimo.fi)

Briti Nõukogu pakub väga erinevaid stipendiume õpingute ja uurimistööde jätkamiseks Suurbritannias:

- **Chevening** on Suurbritannia välisministeeriumi stipendiumide programm magistrakraadi omandamiseks Briti ülikoolides. Programmi valdkonnad on igal aastal erinevad ning need kuulutatakse välja oktoobris. Avaldused Chevening programmis osalemiseks tuleb esitada detsembris, testimine toimub jaanuaris.
- **Stipendium töötamiseks Cambridge'i ülikooli kolledžite raamatukogudes**. See on ühekuuline stipendium (ajavahemikus juulist septembrini) teadustöö tegemiseks. Vajalik on doktorikraad või selle ekvivalent. Stipendium katab majutuse, toitlustuse, osaliselt ka kulud raamatute ostuks ning paljunduseks, kuid mitte reisikulusid.

- **Stipendium gümnaasiumide 10. klassides õppijatele** — õppetöö toimub 1 aasta jooksul ning vajalik on hea inglise keele oskus. Avaldused tuleb esitada jaanuaris, intervjuud toimuvad kevadel. Stipendium ei kata reisikulusid ja õppuritele korraldatavat tutvustavat kursust.
- **Stipendium noortele õpetajatele** võimaldab tutvuda Briti koolisüsteemiga ja töötada ingliskeelses keskkonnas õpetaja assistendi/abina. Kandidaatide vanus peab mahtuma vahemikku 23–30 aastat. Sõidukulud ja osavõtumaksu (300 naela) katab stipendiaat. Lisaks makstakse igakuist töötasu, millest arvestatakse maha elamiskulud ja toitlustamine. Programmi toimumisaeg on september–juuli.

Suurbritannias pakutavate stipendiumite kohta saab infot: www.educationuk.org/scholarships.

Prantsuse Kultuurikeskus jaotab stipendiume tudengitele ja noortele teadlastele õppetöök Prantsusmaal. Prantsuse Vabariigi kultuuri- ja kommunikatsiooniministeerium pakub stipendiume osalemiseks kultuurilistes koolitusprogrammides.

Valiku stipendiumipakkumisi leiad Rajaleidja kodulehelt stipendiumite rubriigist.

8.2.3 Fondid, konkursid ja sponsorid

Nii Eestis kui ka välismaal tegutseb väga palju **fonde**, kelle eesmärgiks on anda stipendiume või toetada muul moel hariduse omandamist. Olgu siiski mainitud, et mitte iga fond (*Foundation*) vm sponsororganisatsioon ei pruugi välja anda stipendiumi üksikisikule. Väga paljud neist võivad olla asutatud eesmärgiga jagada toetusi ainult projektide kaudu, näiteks rahastada regiooni arengut, restaureerida arhitektuuriväärtusi, säilitada rahvuskultuuri jmt.

Kõige raskem on leida fondi või sponsorit õpingute rahastamiseks bakalaureuseõppe esimesel kursusel, sest üldjuhul eelistavad rahastajad toetada selliseid õppureid, kes on ennast juba tõestanud. Küsimusele, kas hakata otsima sponsorit pärast seda, kui ollakse (välis)ülikooli vastu võetud, ei ole kerge ühest vastust anda. Väga paljud eraisikud ja firmad, kes soovivad toetada üliõpilasi, eelistavad raha annetada mõnele fondile või stipendiumiprogrammile. Seda seepärast, et peetakse oluliseks abistada parimaid, kes toetust tööpoolest väärivad, ning anda oma raha sinna, kus seda kõige rohkem vaja on. Eraisikul või firmal ei ole tavaliselt aega tegeleda kõigi üksikisikutest taotlejatega, sest pöörduetakse aastaringset ja väga erinevate ideedega. Seepärast eelistavad ka eraannetajad pigem fonde või loovad omanimelisi allfonde usaldusväärsete, juba tegutsevate fondide juurde ning usaldavad valiku tegemise professionaalide kätte.

Üks paljukasutatud, kuid mitte kõige tõhusam võimalus oma õpinguteks lisaraha leida on pöördumine erinevate ettevõtete ja organisatsioonide poole nõ **sponsorlustaotluse** vormis. Nagu öeldud, ei too see sageli soovitud tulu, sest ettevõtetel puudub ratsionaalne seletus, miks nad peaksid üht tudengit toetama. Veelgi enam, kui puudub kindlus selle tudengi hilisema tööleasumise suhtes sellesse ettevõttesse. Ettevõtja tahab olla veendunud, et noor huvitub tõsiselt õpingutest.

Sponsorlustaotlust kirjutades mõtle väärtustele, mida ettevõtte Sind toetades saab, ning kas pead ise võimalikuks pärast kooli lõpetamist sellesse ettevõttesse tööle minna. Kui taotlus järgib neid põhimõtteid, on ka suurem lootus saada positiivne vastus. Ettevõtte „jah“ vastusega ei ole aga protsess lõppenud. See alles algab, kuna tekib kohustus ettevõtte toetusotsust pidevalt õigustada. Head õpitulemused ning edasijõudmine koolis on selle aluseks. Taotluse juures on oluline seegi,

et sealt saaks välja lugeda taotleja eesmärgid tulevikuks, tema tegutsemise motiivid ning sihid. Lisaväärtusena võid taotlusele lisada ka soovitajad.

8.2.4 Muud võimalused

Sageli on erinevad **projektikonkursid** ja **loomingulised võistlused** päris suurte rahaliste auhindadega. Sellised konkursid pole enam tundmatud ka Eestis, näiteks võiks nimetada SEB Ühispannga ja TTÜ äriplaanikonkurssi, Eesti ajalooõpetajate seltsi poolt korraldatavat õpilaste ajaloo-uurimiskonkurssi, Teaduste Akadeemia konkurssi üliõpilastele jpt. Ära pelga sellistest võistlustest osa võtta! Lisaks auhinnavõimalusele omandad nii ka palju väärtuslikke kogemusi. Auhinnaline koht või äramärgituks saamine mõnel sellisel võistlusel võib aga tähendada Sinu kasuks otsustamist (välis)ülikooli vastuvõtu- ja stipendiumiosakonnas.

Õpingute rahastajatena tulevad kõne alla veel mitmesugused **Eesti ühingud, seltsid ning asutused, linna- ja maavalitsused**, kes reeglina ei eralda stipendiume, kuid võivad välismaale õppima minejat ühekordselt toetada.

Erinevaid stipendiumide ja grantide taotlemise kohti on palju ning nende leidmisel saavad Sind abistada ülikoolide välissuheteosakonnad, välisriikide kultuurikeskused ja saatkonnad, samuti saad infot ja nõu spetsiaalsetest infokeskustest. Kindlasti tutvu ka Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskuse poolt välja antud trükisega **Stipendiumitaotleja meelespea**.

Samuti on ülikoolide juures listid, kus levitatakse stipendiumialast infot. Listiga liitumiseks tuleb Sul kontakteeruda ülikooli välissuhete osakonnaga. Täiendavalt tasub küsida toetust erateetvõtetelt, saatkondadelt ja erinevatelt organisatsioonidelt, kuid nagu eespool selgitatud, tasub eelnevalt välja uurida, millised on ühe või teise rahastaja prioriteedid ning mille poolest võiksid just Sina oma sooviga eriliselt silma paista.

Vabatahtliku töö tarbeks rahastuse leidmine on samuti väljakutse omaette. Et vabatahtlik tegevus ei ole Eestis veel eriti levinud, ei osata seda laadi kogemust ka võimalike rahastajate poolt piisavalt väärtustada.

Lihtsaim lahendus on liituda mõne programmiga, mille eesmärgiks ongi vabatahtliku teenistuse projektide rahastamine ja toetamine — nt Euroopa Liidu haridusprogramm Euroopa Noored, mille raames on võimalik taotleda rahastust nii vabatahtlike saatmiseks kui vastuvõtmiseks. Mõlemal juhul on aga huvitatud noor kohustatud leidma endale saatva ja vastuvõtva organisatsiooni näol sobivad koostööpartnerid. Samuti on väga oluline, et koguksid eelnevalt võimalikult palju infot valitud organisatsiooni kohta.¹⁶

8.3 Töötamine

Üheks võimaluseks oma õpinguid ise rahastada on välismaal töötamine. Euroopa Liidus kehtib **töötajate vaba liikumine**, mis tähendab, et liikmesriigi kodanikul on võimalus vabalt valida töökohta kõigis liikmesriikides ilma, et teda diskrimineeritaks päritolu tõttu. Töötajate vaba liikumine puudutab lisaks Euroopa Liidu liikmesriikidele ka Euroopa Majanduspiirkonna riike

¹⁶ Vt täpsemalt järgmisest peatükist Töötamine

(Norra, Island, Liechtenstein) ja Šveitsi. Seadusega on lubatud esitada nõudmisi keeleoskuse suhtes, kui see on antud töökohal vajalik (näiteks haridussüsteemis).

Kuigi Eesti liitumisel Euroopa Liiduga 2004. aastal avanesid paljude riikide piirid, ei kehti meie jaoks töötajate vaba liikumine veel täielikult ega kõikides riikides. Paljud liikmesriigid kehtestasid üleminekuperioodi, mille jooksul uute liikmesriikide (sh Eesti) kodanikele kehtivad siiski teatud **piirangud** (nt tuleb taotleda tööluba või on kehtestatud kvoodisüsteem).

2007. aasta alguse seisuga võivad eestlased ilma tööluba taotlemata töötada järgmistes Euroopa riikides: Rootsi, Suurbritannia, Iirimaa, Soome, Hispaania, Kreeka, Portugal, Itaalia, Läti, Leedu, Poola, Ungari, Tšehhi, Slovakkia, Sloveenia, Küpros, Bulgaaria, Rumeenia, Island, Holland ja Luksemburg. Kõigis ülejäänud riikides on vaja töötamiseks taotleda kas tööluba või muu töötamist lubav dokument.

Erinevates riikides on ka töötamise reeglid eestlaste jaoks erinevad ning kindlasti tuleb just konkreetse riigi kohta infot otsida (nt vastava riigi esindusest Eestis või sealsest Kodakondsus- ja Migratsiooniametist). Abiks on ka EURES võrgustik.

Õppimiseks antava elamisloa või viisa saamisel on tihti eelduseks, et Sul jätkub piisavalt raha õpinguteks ning elamiskulude katmiseks. See-tõttu ei või Sa oma elamisloaga paljudes riikides tööluba üldse taotleda. Mõnedes riikides on osalise tööajaga ja koolivaheajal töötamine siiski lubatud. Elamisluba saades uuri järele, millised õigused see Sulle antud riigi tööturul annab.

EUROOPA RIIKIDE TÖÖTURGUDE KOHTA SAAD INFOT EURESE VEEBILEHELT. ¹⁸

Enamasti on tööloa saamise eeltingimuseks konkreetse tööandja ja tööpakkumise olemasolu. Tööloa taotleb tavaliselt tööandja, kes saadab selle siis saatkonna kaudu töölevõetavale inimesele.

Erandjuhtudel on tööluba võimalik taotleda ka kohapeal. Selle saamine sõltub paljuski riigi tööturusihtuatsioonist (kas vajalikke töötajaid leitakse oma riigist või mitte). Kindlasti tuleb olla ise hakkaja, otsida infot ning alati (ja korduvalt) järele kontrollida, mida üks või teine ametnik ütleb. Kasuks tuleb, kui Sul on kohapeal tuttav inimene, kes saaks Sind asjatoimetuses aidata.

Asjaajamine võib tekitada segadust ja ootamatuid olukordi. Praktiliste küsimuste lahendamisele aitab kaasa põhjalik info kogumine enne Eestist lahkumist. Näiteks on oluline teada, et kui leiad endale töö Suurbritannias, siis pead kohe pärast tööle asumist end seelses Siseministeeriumis (*Home Office*) registreerima. Siis saad Suurbritannia Siseministeeriumilt registreerimistunnistuse, mis kinnitab Sinu õigust Suurbritannias elada ja töötada.

Kindlasti pööra tähelepanu oma **dokumentide vormistamisele**. Kui tööandja ei ole kehtestanud oma CV ankeeti, siis võid ära täita Europassi CV. Lisaks oma varasema töö ja õpikogemuse kirjeldamisele tuleb Sul ka konkreetsetl sõnastada oma oskused ja kompetentsid. Europassi CV-d saad täita kõikides Euroopa Liidu ametlikes keeltes. Kui soovid näiteks minna tööle Soome ja soome keele oskus on piisavalt hea, siis võid oma CV täita soomekeelsena.

Välisriigis elades ja töötades võid pörkuda teatavatele raskustele, näiteks kohanemine uue kultuuriga, töötamine võõras keelekeskkonnas, maksu- ja sotsiaaltagatiste süsteemi mõistmine. Et end paremini ette valmistada, tuleks valitud riigiga lähemalt tutvust teha (maksusüsteem,

ametiühingud, ettevõtluse alustamine, vajalikud load jm). Pikemaks perioodiks välismaale tööle minnes on oluline ka sisserändajatega tegelemise teema (kas neile makstakse toetusi, korraldatakse keelekursusi jm).

Ebapiisava **keeleoskuse** korral ei tasuks oodata, et esimene töötas kujutab endast midagi väga tulusat ning põnevat. Kuid samas võid arvestada sellega, et võõras keelekeskkonnas töötades saad kindlasti võõrkeele kiiremini selgeks ning see võib osutada hiljem õppima asumisel oluliseks plussiks.

Tudengite jaoks kõige tavalisem töötas on keeletundide andmine teistele tudengitele. Maarja, kunstitudeng Itaalias

Töö leidmine välisriigis ei ole sugugi kergem kui kodumaal, kuna kandidaate ühele kohale on sageli rohkem. Töö leidmisel on oma osa ka isikuomadustel ja otsusekindlusel, nagu mõistagi võõrkeelteoskusel ja kvalifikatsioonil.

Väga oluline on välja selgitada, kuidas saada oma **kvalifikatsioonile** tunnustus ka vastuvõtjariigis. Võtmetähtsusega on küsimus, kas kutseala kuulub reguleeritud kutsealade hulka või mitte. Reguleeritud kutsealadel (nt advokaadid, raamatupidajad, õpetajad, insenerid, ämmaemandad, õed, arstid, hambaarstid, veterinaararstid, proviisorid ja arhitektid) saavad töötada vaid kindla kvalifikatsiooniga inimesed. Kui kutseala ei ole reguleeritud, võid tööd alustada kohe, kui see leitud.

Välismaal võid kindlasti leida tööd, mille eest makstakse hoopis rohkem kui Eestis. Suurema palgatasemega riikides on aga ka kaupade ja teenuste hinnad kõrgemad. Niisiis ei pruugi suurem palganumber veel tähendada, et sul oluliselt rohkem raha kätte jääb, pealegi kehtib paljudes riikides astmeline tulumaks. Madalam maksukoormus võib aga tähendada näiteks avalike teenuste kehvemat kvaliteeti. Mitmed teenused, mis Eestis on tasuta, võivad välisriigis olla tasulised.

8.3.1 Välismaal töötamise ohud

On väga oluline, et koguksid eelnevalt võimalikult palju infot. Pea meeles, et välismaale tööle minek ei pruugi, aga võib endas kätkeada mitmeid ohtusid.

Võõras keskkonnas olles ei saa sageli teha taustauuringut tööandja kohta. Eestis võib huvipakkuvate ettevõtete kohta teavet hankida tuttavatelt-kolleegidelt, kuid nende infoallikate puudumisel pead ise otsuseid langetama.

Rahvusvahelise inimkaubanduse ohvriks langenud inimeste arv kasvab pidevalt. Laialdane tööpuudus on inimkaubanduse organiseerijate parim abimees, sest lubadustega kõrgepalgalistest töökohtadest välismaal on halvasti informeeritud inimesi lihtne ahvatleda.

Inimkaubanduse ohvriteks ei ole ainult vähese haridusega naiivsed tütarlapsed — inimkaubitsejate küüsi võivad sattuda väga erineva taustaga inimesed.

Võiksid kaasa võtta inimkaubanduse ennetamisega ja turvaliselt välismaale minemise nõustamisega tegeleva organisatsiooni **Living For Tomorrow** kontaktid, et hätta sattudes nendega konsulteerida. Infoliin (tel +372 6 607 320) on avatud tööpäeval kell 10.00-18.00. Vaata täpsemalt kodulehelt: www.lft.ee.

Kui oled aga tähelepanelik ja kontrollid leitud (töö)pakkumisi erinevatest allikatest, võid välismaal leida hea ja tasuva töö oma õpingute rahastamiseks või ka edaspidiseks.¹⁷

8.3.2 Tööleping

Mõnedes Euroopa maades lubab seadusandlus töötajaid suhteliselt lihtsalt vallandada ning seetõttu on tööandja lahkesti nõus sõlmima tähtjatuud töölepinguid. Teistes riikides on töötaja lahti laskmine palju keerukam ja seal sõlmitakse töölepingud tihti määratud ajaks (nt üheks või kaheks aastaks), mis jätab tööandjale rohkem otsustamisvabadust. Tööleping võib olla lihtne suuline kokkulepe või keerulisem, trükitud ja mitmete osapoolte allkirju kandev dokument.

Kui vähegi võimalik, sõlmi alati hiljemalt teise töönädala lõpuks kirjalik tööleping! Olgu see kas või lihtne ja üldsõnaline, aga vähemalt on Sul vaidluse korral millelegi tugineda.

Lisaks kehtib mõnedes riikides põhimõte, et kui Sa ei suuda kokkulepitud aja jooksul lepingut täita, võib tööandja määrata trahvi.

Igas riigis on olemas **järelevalveasutus** (Eestis Tööinspeksioon), kelle poole saab pöörduda, kui tekib probleeme tööandjaga lepingutingimuste või seaduste rikkumise osas. Uuri välja, mis asutus antud riigis sellega tegeleb ning selle asutuse kontaktandmed. Kui tekib vaidlusi tööandjaga, võib kasuks olla ka ametiühingusse kuulumisest. Infot selliste organisatsioonide kohta välismaal küsi Eesti ametiühingutest.

8.3.3 Kust tööd otsida

Enne ärasõitu külasta **EURESe** tööalase liikuvuse Internetiportaali, kust leiab infot vabade töökohtade, elu- ja töötingimuste ning tööturu kohta. Samuti saad oma CV teha kättesaadavaks võimalikele tööandjatele terves Euroopas.

Küsi kodumaal nõu kohalikust **Tööturuameti osakonnast**. Sealne EURESe nõustaja võib anda täpsemaid soovitusi. Ta saab uurida tööpakkumisi EURESe süsteemist ning nõustajatelt sihtkohariigis. Näiteks Skandinaavia riikide puhul leidub 95% infost vabade töökohtade kohta just eespool nimetatud kodulehtedel.

Mitmes liikmesriigis tegutsevad vahendusfirmad, mis otsivad ajutist tööjõudu. Esmalt tasub järele uurida, milline on pakutav tööleping. Ära unusta, et töövahendusfirma peab töötajale teenust **tasuta** pakkuma.

Leidub ka personaliotsingufirmasid, kuid enamasti otsivad nad juhtivtöötajaid või tööjõudu kindlatesse valdkondadesse nagu IT- või finantsala.

Teavet saad infomessidelt ja karjäärinõustamiskeskustest.

Üha enam on levimas iseseisvad pöördumised firmadesse. Firma kohta tuleb koguda võimalikult palju infot, sest edu võib sõltuda oskusest näidata oma sobivust firma struktuuri ning vastavusest seatud nõuetele. Taotluskirjas tuleks kirjeldada oma kvalifikatsiooni, anda ülevaade senistest

¹⁷ Vt ka ptk 10, Kokkuvõtteks

kogemustest ning põhjustest, miks on huvi selles firmas töötada. Mitmetel ettevõtetel on oma personaliotsingulehed, kus saad täita elektroonilise taotluse.

Tuttavatest on kasu enamikus riikides, sest esmateave vabatest töökohtadest liigub sageli suuliselt.

Lühemaajaline praktika välismaal annab Sulle suurepärase võimaluse riigiga tutvumiseks ning tööotsinguks kohapeal. Praktikante võtavad paljud suurfirmad.

Uuri tööpakkumisi kohalikest ajalehtedest ja erialajakirjadest. Viiteid riikide ajalehtedele leiad veebilehelt EURES (ec.europa.eu/eures > Lingid > Meedia).

Enda CV saab registreerida nii rahvusvahelistesse kui Eesti karjäärikeskustesse. Kodumaised töövahendusportaalid sisaldavad ka välismaa töökuulutusi (CV-Keskus, CV-Online, Best CV, Hüppelaud, Job Contactor, Vakants). Töövahendusfirmade kontakte leiad Neti.ee kataloogist (Äri > Personaliotsing).

Olulist infot liigub ka üliõpilasorga-nisatsioonide ja ülikoolide välissu-hete osakondade kaudu. Tihti on nii võimalik leida tööd üliõpilaskülas.

On ka selliseid õppeprogramme, kus töötamine on õpingute osa, nn *work-study* programmid. Selle eest võib saada tasu, kuid ülikool võib katta töötamisest saadud tuludega oma kulusid.

**NN WORK-STUDY PROGRAMMIDES ON TÖÖTAMINE
ÕPINGUTE OSA.**

Suurte rahvusvaheliste ettevõtete Eesti esindustelt välisfiliaalide kontaktide küsimine on samuti väga

hea idee. Neilt võid saada vajalikku teavet vabade töökohtade ja praktikavõimaluste kohta. Sellisel viisil leitud töö osutub kindlasti ka turvalisemaks kui lihtsalt huupi kandideerimine.

8.3.4 Välismaal töötanud noore võimalused Eesti tööjõuturul

Välismaal ajutise töötamise kogemus võib mitmes mõttes kasulik olla: paraneb kvalifikatsioon, suureneb avatus ja laieneb silmaring. Ühelt poolt omandad välismaal töötades uusi teadmisi, teisalt praktilisi võtteid, tehnikaid ja töövahendite kasutamist. Nii tekib võrdluspilt ettevõtetest, riikidest ja kultuuridest. Sellised kasutegurid ilmnevad muidugi eelkõige juhul, kui töötad oma erialal ja kvalifikatsioonitasemel. Tihtipeale minnaksegi piiri taha, et end erialaselt täiendada. Sellisel juhul on välismaine töökogemus kindlasti kasuks edaspidi ka Eestis töö leidmisel.

Kvalifikatsioon võib aga hoopis langeda, kui lähed tegema lihttöid, kus Sa enda kõrgemaid kutseoskusi rakendada ei saa. Nii võid jääda valdkonna arengutest kõrvale ja see võib tagasi tules saada takistuseks töö leidmisel. Seepärast tuleb lihttööd tegema minnes arvestada asjaoluga, et hiljem tuleb võib-olla rohkem pingutada, et oma erialal head tööd leida.

Lisaks erialastele oskustele arendab välismaal elamine ja iseseisev võõras keskkonnas toimetulek Sind isiksusena ning ka see tuleb tööturul kasuks. Inimese tööle värbamisel on küllalt suur osakaal just isikuomadustel ja mulje loomisel. Uues keskkonnas paned ennast proovile. Paljud otsused tuleb langetada kiiresti ja iseseisvalt ning läbi katsumuste areneb julgus iseseisvalt samme teha ja proovida uusi asju. Tööandjad on sageli huvitatud inimestest, kellel on kogemusi teistest riikidest, sest lisaks keele- ja kultuuridevahelise suhtlemise oskusele on nad paindlikumad, suudavad paremini kohaneda uute olukordadega ning konstruktiivselt arvestada erinevaid vaatenurki.

Välismaal töötamine arendab enesekindlust ja vastuvõtlikkust uutele ideedele ja väärtustele — need on omadused, mida tööandjad üle maailma kõrgelt hindavad.

9. KULTUURIDEVAHELISED ERINEVUSED

Inimeste mõtteviisi vormitakse kultuuriliselt juba lapseeas peale. Seetõttu käituvad maailma rahvad väga erinevate tavade kohaselt. Mõnikord on erinevused naljakad ja lõbusad, kuid võib tekkida olukordi, mil seetõttu tekivad väärarvamused ja konfliktid. Kultuuridevahelised probleemid ei teki niivõrd kohalike tavade mittetundmisest (millal kummardada, kätelda jm), vaid väärtushinnangute pinnalt.

Me võime mahutada ennast teise inimese maailma ainult oma mina piirides. *Bernard Shaw*

KULTUURIDEVAHELISED PROBLEEMID EI TEKI NIIVÕRD KOHALIKE TAVADE MITTETUNDMISEST, VAID VÄÄRTUSHINNANGUTE PINNALT.

Kultuuride võrdlemisel tehakse teatud üldistusi ja sellega kaasneb risk stereotüüpide tekkeks.

Stereotüüp iseenesest ei ole halb, kuna aitab inimesi rühmitada ja vältida info üleküllust. Igale inimesele tuleks siiski läheneda individuaalselt ja ilma eelnevate ootuste ning hinnanguteta.

Probleem on siis, kui stereotüüpidest saavad **eel-**

arvamused. Stereotüüpe tuleb talitseda — pead suurendama ja hindama positiivseid väärtusi, mida näed ja vähem tähelepanu pöörama neile, mis on Sinu arvates negatiivsed. Kõiksugu klantspiltide ja reklaamjutukeste põhjal tekkinud mulje on enamasti lihtsalt illusioon ning võib tõest üsna kaugel olla.

Ometi tuleb kultuuride erinevust võtta optimistlikult. Esialgse segaduse vaibudes võid märgata kindlaid suundumusi ja järjepidevust. Teiste rahvaste reaktsioone on võimalik ette näha, tavaliselt leidub neile seletus ja enamikul juhtudel ei teki suhtlemisel ületamatuid probleeme.

Elades tundmatu rahva keskel tekib huvi nende kultuuri ja keele vastu. Nii kummaline, kui see ka pole, suureneb huvi ka enda juurte vastu. *Anna-Maria Penu, Hispaanias*

Emotsioonid, mis tekivad võõra kultuuriga kohtudes ja kuidas neid mõista:

Hirm suhelda — suheldes inimesega, keda tajutakse endast erinevana, tuntakse sageli hirmu. Ära loobu suhtlemisest ega hakka seda vältima, kuna varasemad kogemused on olnud sellised, kus situatsioon ei kulgenud harjumuspärasel viisil.

Ootuste mittetäitumine — see on kultuuridevahelises suhtlemises tavaline, põhjustades rahulolematust ja ärevust. Kuigi olukord iseenesest on vastuvõetav, võid seda tajuda negatiivsena, sest see oli oodatust erinev.

Kuulumine — kuulumisvajadus on emotsionaalse turvalisuse oluline tingimus. Võõras kultuuris viibides on raske kuuluvust tajuda. Suhtle kohalikega ja püüa nendega kontakte luua, et sisse sulanduda. Ära tee kultuuride erinevustest enda jaoks barjääri, mis takistab edasist kohanemist.

Ebamäärasus — suheldes teise kultuuri esindajaga, ei ole tihti selge, mis parasjagu toimub ja kuidas sõnumeid tõlgendada. Teiselt poolt on igasuguses suhtlemises tähtis kiire ja täpne reageerimine ning see vastuolu põhjustab pingeid.

Oma eelarvamustega silmitsi seimine — võib selguda, et varasemad õpitud hoiakud ja eelarvamus, kuidas teistega tuleks käituda, ei pea paika. Suhtu olukordadesse loovalt ning ära takerdu vanadesse käitumismustritesse, kui need ei tööta.

Ärevus — see on üks tavalisemaid emotsioone kultuuridevahelises suhtluses ning kaasneb enamiku teiste kogemustega. Kuigi see tunne on loomulik, pingestab see suhtlust. Teades, kuidas kultuurid erinevad, suudad vähendada suhtlemise ebamäärasust ja ärevust.

Võõraid kombeid võid tundma õppida ka juba välisriigis olles. Viisakas küsimine kohalike kommete kohta on alati tunduvat parem kui ebasünnis käitumine. Pea meeles – seni kuni käitud sõbralikult ning arvestad, et oled külaline kellegi teise kodumaal, tehakse Sulle kindlasti mööndusi, sest mõistetavalt ei pruugi Sa kõiki tavasid ning kombeid kohe teada.

Kultuurišokk on segadusesattumine ja ebamugavustunne, mis võib tekkida, kui puutud kokku teistsuguse, võõra kultuuriga. Võid olla pettunud ja tunda end alaväärsena, et ei suuda võõras keeles suhelda, olla küllastunud uutest muljetest ja tunda end üksildasena, eraldatuna jm. Kultuurišokk on üleminekuetapp, millest enamik inimesi saab nii või teisiti üle, kuid mille kestus ja intensiivsus on individuaalsed. Tavaline reageering kultuurišokile on vaenulikuks muutumine vastuvõtjamaa ja selle elanike suhtes, kõige vältimine. Nii saavad negatiivsed kogemused üha kinnitust.

Kultuurišokki saab ennetada, kui õpid enne minekut vastuvõtjamaa keelt ja mõtestad lahti kultuurilised eripärad, kogud infot praktiliste küsimuste (transport, majutus jm) lahendamiseks ja valmistud ette psühholoogiliselt (mis on kultuurišokk ja kuidas sellega toime tulla).

Välismaalt tagasi pöördudes võib Sind tabada **pahupidine kultuurišokk**. See on seotud pettumusega, mis sageli tabab pärast esimest kojutulekuröömu vaibumist ja asendumist segaste tunnetega. Võid tunda end võõrana ja täidetuna emotsioonidest, mida Sul pole kellegagi jagada. Pahupidise kultuurišoki positiivne külg väljendub selles, et ilmselt oled välismaal midagi õppinud ja pole jäänud ükskõikseks.

**KULTUURIŠOKI ALL MÕELDakse
PINGESEISUNDIT, MILLE PÕHJUSTAB
TUTTAVATE TÄHENDUSTE KADUMINE.**

Kultuurišokk on koju saabumisel suurem, kuna seda ei osata oodata. *Marge, Belgias*

Mõned üldisemad soovitused, kuidas võõras kultuuris suuremate probleemideta hakkama saada:

Viisakus — võõras kultuurikeskkonnas tasuks sellele tavalisest veidi rohkem tähelepanu pöörata, siis on uude ühiskonda sulandumine lihtsam. Tee endale selgeks, mida konkreetses kultuuris üldse viisakaks peetakse ning missugune käitumine kohatuna võib tunduda.

Huumor — maal, kuhu Sa lähed, võib olla naljast hoopis teistsugune arusaam kui Eestis. Tee endale ka selgeks, millal ja mille üle naerda sobib. Vähemalt esialgu on targem mitte teha iroonilisi või muidu võõrastele arusaamatuid nalju, sest neid võidakse pahatihti võtta sõna-sõnalt. Ole valmis ka vastupidiseks — esialgu ei pruugi kohalikke lõbustavad naljad Sind sugugi naerma ajada. See on täiesti normaalne, sest võõra kultuuri huumorimeelega kohanemine võtab kaua aega.

Keel — kuigi Euroopas ringi reisides saab enamasti hakkama inglise keelega, on siiski mõistlik omandada kohalikus keeles vähemalt igapäevaselt kasutatav sõnavara. Inimesed on meelitatud, kui pöördud nende poole kohalikus keeles, esialgu kasvõi paari lihtsama sõnagagi. Keele kasutamisel katsu vältida eesti slängisõnade ja kõnekäändude tõlkimist, parimal juhul võivad need olla lihtsalt mõttetused. Tee kindlasti vahet viisaka ning liialt koduse (familiaarse) pöördumise vahel.

Füüsiline kontakt — kas ja kuidas üksteisele õlale patsutada, kedagi emmata, kätt suruda, võib eri kultuurides vägagi suuresti erineda. Alles siis, kui oled sisse elanud ning endale selgeks teinud, kuidas on loomulik käituda, võid end vabamaks lasta. Euroopas on riike, kus meie jaoks harjumatu põsemusi on tavaline sõbralikkust väljendav žest. Näiteks Prantsusmaal, Belgias, Hollandis, Itaalias, Hispaanias jm on põsemusi lausa kohustuslik, varieerub vaid kordade arv!

Isiklikud küsimused — eestlased ei pea võõraste poolt isiklike küsimuste esitamist heaks tooniks ja seda põhimõtet tuleks järgida ka võõral maal. Vähemalt seni, kuni oled endale selgeks teinud vastava maa kombed.

Alkoholi tarbimine — selle suhtes tasub olla eriti ettevaatlik, teada kohalikke kombeid, seadusi ning enda piiri. Klaas või paar veini vestluse kõrvale on aktsepteeritud igal pool, kuid purjus inimese peale ei vaadata kusagil hästi.

Poliitikast rääkimine — poliitika on välismaal olles keeruline vestlusteema. Alguses ole pigem kuulaja rollis — nii saad kergemini ülevaate konkreetse riigi poliitilistest tavadest. Kõige kindlam on ka siin säilitada elementaarne viisakus, mis ei tähenda muidugi oma veendumuste maha salgamist, kuid eeldab samas põhjendatust nende kaitsmisel.

Religioon — kuna eestlased on üsna ilmalik rahvas, siis võib teistes maades viibides kergesti ja enesele teadmata teiste usku riivata sobimatute kommentaaride või käitumisega. Püüa oma uue ajutise asumaa religioosse tausta kohta huvi tunda juba enne kodunt lahkumist. Tunne huvi, millised on peamised usulised rituaalid ja kombed, kuidas käitutakse pühade ajal jne.

Vähemused — näita üles tolerantsust kõikide vähemuste suhtes!

Fotograferimine — välismaal olles tahad Sa kindlasti oma mälestusi jäädvustada. Pea meeles, et võõraid inimesi pildistades on viisakas neilt eelnevalt luba küsida.

Pakkusin kõigile kama (igale lapsele teelusikatäie), kellele meeldis, sai juurde, ja kellele ei meeldinud, oli lihtsalt kama ära maitsnud. Siis pakkusin tükikest Mõnusat maiust — see meeldis peaaegu kõigile lastele. *Maila, praktilal Austria lasteaias*

10. KOKKUVÕTTEKS

VÄLISMAALE – MILLISED ON VÕIMALUSED?

- Keeleõpe või suvekursus

Sellist varianti võiks soovitada siis, kui Sa ei ole endas päris kindel, kas saad välismaal õppimise ja eelkõige üksi, ilma sõpradeta elamisega hakkama. Kuna suvekursused kestavad tavaliselt paarist nädalast ühe kuuni, siis on see just paras aeg enese tundma õppimiseks. Suvekursustel on sageli ühendatud vaba aja tegevused ja õppetöö.

- Vahetus- ja stipendiumiprogrammid

Need on võimalused rahastuse saamiseks välismaal õppimise toetuseks. Infoallikana saad kasutada peamiselt programme pakkuvate asutuste kodulehti.

- Omal käel

Omal käel minnes ei ole Sul tugivõrgustikku nagu vahetusprogrammide puhul. Seda nii asjaajamisel enne sõitu kui kohapeal sotsiaalses mõttes. Eraviisiliselt minnes võivad õpingud minna kallimaks, kuid ei pruugi, kui otsida soodsamaid pakkumisi. Omal käel minnes nimetatakse Sind külalisüliõpilaseks, mitte vahetustudengiks.

Väga väärtuslikku abi saad siin juba välismaal käinud inimestelt, seepärast küsi nii oma koolist kui tutvusringkonnast välismaal õppinute kohta. Samuti korraldatakse sageli erinevaid välisriigis õppimist tutvustavaid infopäevi, kuhu mõnikord kaasatakse ka juba välismaal käinud inimesi oma mõtteid ja kogemusi jagama.

- Praktikale

Enamasti minnakse välismaale praktikale just mõne vahendusprogrammi või firma kaudu. Omal käel minnes on mitmeid ohtusid, näiteks praktika hilisem mitte tunnustamine kodukooli poolt. Siinkohal tuleks aga pöörata tähelepanu sellele, et nt *Leonardo da Vinci* programmi kaudu ei saa üksikisikud praktikale minna – selleks peab kool esitama projekti. Nt AIESEC ja IAESTE seevastu saavad välisriiki ka üksikisikuid.

- Vabatahtlikuks

18-30aastastel noortel on võimalik minna mõnda teise Euroopa riiki vabatahtlikku teenistusse. Selle kestuseks on 2–12 kuud, mille vältel vabatahtlik tegutseb vastuvõtva organisatsiooni juures. Programmis Euroopa Noored kaetakse ettevalmistus-, reisi-, majutus-, toitlustus- ja koolituskulud ning täiendavalt makstakse igakuist taskuraha.

MIDA UURIDA ENNE ÄRASÕITU?

Haridussüsteemi eripära ning hilisema tunnustamise kord ja põhimõte

Kindlasti tuleb välisriiki õppima minemisel eelnevalt täpselt selgeks teha, mida konkreetsetes riigis mõeldakse kõrghariduse, keskhariduse või kutsehariduse all ning kas seal omandatud haridus on hilisemalt aktsepteeritav ka Eesti vastava taseme koolide poolt.

Infoallikadena kasuta Euroopa Komisjoni poolt loodud portaale nagu *Ploteus* (europa.eu.int/Ploteus) ja *Eurydice* (eurydice.org).

Lõpudokumendid, sh diplomid

Pööra tähelepanu, milline lõpudokument konkreetsest koolist väljastatakse ning kas seda aktsepteeritakse ka teiste kõrgkoolide ning hilisemalt ka tööandjate poolt.

Infoallikana kasuta konkreetse kooli vastavat osakonda ning Eesti Akadeemilise Tunnustamise Infokeskust ENIC/NARIC (archimedes.ee/enic).

Kooli tase, eriala õpetamise tase; akrediteerimine

Lisaks kooli poolt pakutavatele reklaambrošüüridele tasub kooli taset uurida ka kohalike õpilaste käest, oma kooli õppejõududelt jm. Samuti uurida seda, kas kooli õppekava on akrediteeritud selleks pädevate organite poolt.

Infoallikadena võid kasutada lisaks oma kooli õppejõududele ka kohalikku Akadeemilise Tunnustamise Infokeskuste koostöövõrgustikku NARIC (vt archimedes.ee/enic/).

Erinevad maksud

Erinevate õpingutega seotud maksude kohta tuleb uurida juba konkreetsest koolist – kas sisseastumiseksamite või lõpueksamite eest võetakse tasu, kas raamatukogu, laborite jms kasutamine on tasuline, kas välisriigis olles tuleb hakata mõne tudengiühenduse liikmeks ning kui palju see maksab. Välisriiki reisides tuleb enne ka vastava riigi saatkonnast või esindusest täpselt järele uurida, millised asjatoiminguid kohapeal suuremat summat raha nõuavad (elamisloa saamine, isikukoodi väljastamine jne).

Olulised infoallikad on konkreetse kooli vastav osakond, riigi saatkond (vt Neti.ee > riik ja ühiskond > esindused > välisriikide saatkonnad Eestis).

KUIDAS HANKIDA ÕPINGUTEKS FINANTSE?

Hakka varakult valmistuma

Suuri stipendiume ja kõrgetasemelisi konkursse võidetakse väga harva ilma eelneva mahuka tööta. Häid hindeid on vaja saada kõigis klassides, mitte ainult riieksamitel. Olulist rolli mängib ühiskondlik aktiivsus ja klassiväline tegevus kogu koolitee jooksul.

Harjutamine teeb meistriks

Osale koolisisestel, linna ja maakonna kõnevõistlustel, esseekonkurssidel või muudel üritustel. Nii saad hindamatuid kogemusi hilisemateks palju suuremateks ettevõtmisteks.

Valmistu olema valmis

Hoia tagavaraks soovituskirju, näiteks õpetajatelt või organisatsioonist, kus oled töötanud vabatahtlikuna; elulookirjeldusi, ametlikke hinnetelehti, varasemaid sisseastumisesseid, loetelu oma akadeemilistest saavutustest ja ühiskondlikust tegevusest ja muid taolisi dokumente. Sellest on väga palju abi, kui avastad mõne sobiva programmi, mille tähtaeg on lähedal ja Sul ei ole enam palju aega kõigi dokumentide kogumiseks ja nõuetekohaseks vormistamiseks. Jäta endale alati koopia kõigist taotlustest ja dokumentidest, mida oled esitanud ning kirjavahetusest, mida pidanud. Kogu need paberid kokku ja süstematiseeri mõnda kausta.

Õpi tundma rahastajate ja stipendiumiprogrammide "hingeelu"

Kõige lihtsam ja kiirem viis selleks on lugeda fondide aastaraamatuid, kodulehekülgi, et teada saada, keda ja mille eest on varem toetatud. Loominguliste konkursside puhul on palju kasu eelmiste võitjate töödega tutvumisest. Ülikoolide juures või mujal tegutsevate nimeliste fondide või programmide puhul aitab palju, kui tead, kes on nende asutajad olnud, millega too eraisik või firma tegeleb, mis väärtusi ta endas kannab ja esindab.

Hakka välismaale õppimise vahendamisega tegelevate asutuste, (üli)õpilasvahetusorganisatsioonide kliendiks

Külasta nende kodulehti, telli infolehti, ühine meilinglistidega, osale üritustel. Valdavalt on see tasuta.

Üks võit viib teiseni

Millest tuleb, et mõni võidab auhinna pea igal konkursil, samas kui teised räägivad, et sinna pole mõtet kandideerida või et mina nagunii kunagi midagi ei saa? Valdava enamiku konkursside puhul vaadatakse ka eelnevaid saavutusi, omandatud auhindu ja aktiivsust. Kümnendas klassis saadud auhinnaline koht, näiteks mõnelt kohalikult esseekonkursilt, võib olla just see kaaluks, mille tõttu otsustatakse Sinu kasuks mõnes välismaa ülikooli stipendiumi-komisjonis.

Esita alati ainult iseenda mõtteid, ideid ja loomingut

Kasutatud kirjandusele ja teiste loomingule tuleb alati korrektselt viidata. Plagiaadikahtluse korral ei kao mitte ainult stipendiumilootused, vaid tõenäoliselt ka lootus kooli sisse saada.

Usalda spetsialiste

Sõbrad, tuttavad ja sugulased võivad lisada värvikaid nüansse, kuid nende isiklikud kogemused ei ole ametlik info. Ka ajakirjanduses ilmunud värvikad persoonilood on sageli täis faktivigu või kajastavad teematikat teatud nurga alt, lähtuvalt loo kangelase eelistusest või soovist, milline ta välja paista tahab.

Loe alati iga konkursi instruksioonid lõpuni läbi

Toimi ainult vastavalt juhistele. Arvamisest, et „asi on loogiliselt niimoodi“, ei ole tavaliselt suurt kasu. Kõik fondid ja stipendiumiprogrammid võivad tuua selle kohta palju näiteid.

Rohkem enesekindlust

Stipendiumi saamine ei ole nii raske kui arvatakse. Õige planeerimine, põhitõdede tundmine ja veidi kannatlikkust annavad juba suure edumaa. Paljudel konkurssidel on sarnased nõudmised ning Sul on võimalik ära kasutada oma eelmisi töid ja saavutusi.

MIDA TEHA ENNE ÄRASÕITU?

- Katsu õppida sihtriigi keelt nii palju kui võimalik.
- Veendu, et Sinu reisidokument kehtib (soovitavalt veel vähemalt 6 kuud pärast eeldatavat riigist lahkumise kuupäeva).
- Kontrolli enne reisi Välisministeeriumi kodulehelt, kas reisi sihtkoht on turvaline.
- Hangi endale kõik viisa taotlemiseks vajalikud dokumendid ning esita taotlus viisa saamiseks (kui seda nõutakse).
- Muretse endale ka kõik teised riiki sisenemiseks vajalikud dokumendid (vaktsineerimise tõend jms).
- Selgita välja, kui suur on oht nakatuda sihtriigis nakkushaigustesse ning milliseid kaitsesüste oleks vaja enne reisi teha (Vt www.tervisekaitse.ee).
- Hangi ISIC kaart või EURO<26 noortekaart.
- Aja korda kõik finantsabi taotlemise paberid.
- Kui Sa ei soovi välismaal olemise ajal saada Eestis õppelaenu, kirjuta pangale vastav avaldus.
- Kontrolli üle oma säästud, hoidu liigsetest kulutustest.
- Tee kindlaks, et Sul on olemas vajalikud panga-, telefoni- jm kaardid, mida vajad reisel olles.
- Mõtle läbi, kas Sa vajad täiendavaid kindlustusi (tööõnnetuskindlustus, reisi tühistamise kindlustus jne).
- Muretse sõidupiletid. Kui lähed mõne programmi raames, kontrolli, kas seda on Sinu eest tehtud.
- Käi ära arsti juures ning lase kontrollida oma hambaid, silmi jne; hangi vajalikud ravimid, varuprillid jms. Info Euroopa riikide tervishoiusüsteemide kohta: ec.europa.eu/health-eu.
- Kogu kokku kõik vajalikud telefoninumbrid, nimed, e-posti aadressid, mida Sul võib reisi ajal vaja minna.
- Aruta oma vanematega läbi hädaolukorras käitumise reeglid ning leppige kokku kontakteerumise moodus.
- Uuri, kas Sul on võimalik saada kogu oma e-post uuele aadressile (juhul, kui Sinu meiliserverile ei ole võimalik väljastpoolt ligi pääseda).
- Võta osa kõigist programmiga seotud üritustest ning infopäevadest.

KUI TAHAD VÕÖRAL MAAL TÖÖLE MINNA

- Kontrolli tööpakkumist välismaal väga põhjalikult. Töökuulutuste hulgas on nii usaldusväärseid pakkumisi kui ka neid, mis on sihilikult ebaselged. Ka sõbralt või sugulaselt saadud pakkumist tuleb põhjalikult kontrollida.
- Kontrolli, kas välismaal töötamise võimalust pakkuv ettevõtte tegutseb seaduslikult.
- Võta ühendust sihtkohariigi saatkonnaga Eestis ning selgita välja tingimused, mis on vajalikud täita enne välisriiki tööle asumist.
- Seaduse järgi peab töövahendusfirma tööotsijale teenust **tasuta** pakkuma. Seega võib eratööbüroo tööotsija käest raha võtta vaid muude tööle minekuga kaasnevate kulutuste eest (nt lennupileti või viisa eest).
- Sõlmi võimalikult üksikasjalik tööleping. Kontrolli kõiki üksikasju.
- Jäta kodustele oma passi koopia ja viimati tehtud fotod endast. Võta kaasa passi koopia, huks kui Sa peaksid passi kaotama.
- Informeeri oma perekonda ja sõpru välismaale tööle minekust.
- Jäta kodustele oma täpne aadress välismaal, samuti kogu info tulevase tööandja kohta.

KUI TEKIB KODUIGATSUS

- Tee endale selgeks, et need tunded on normaalsed ja see juhtub kõikidega, kes uude kultuuri sulanduda püüavad. Ära sellepärast üksi norutama jää.
- Püüa alati leida loogilisi põhjendusi asjade taga, mis paistavad imelikud, veidrads jne.
- Õpi rohkem tundma kohalikku kultuuri.
- Tee nimekirj kõikidest positiivsetest asjadest, mida suudad leida oma situatsioonis ja hinda nende väärtust.
- Ole aktiivne – jaluta väljas või mine trenni; võid võtta ette pikema reisi ümbruskonnas.
- Väldi nõ kaaskannatajaid, kes tahavad vaid selleks Sinuga kokku saada, et kohalikku maad ja kultuuri kiruda.
- Mõttele, kuidas kohalikud inimesed kohaneksid Eesti kultuuriga.
- Säilita optimistlik ellusuhtumine ja huumorimeel.

JÄTA MEELDE

- Võimalike probleemide ennetamiseks ära jäta passi, kaasasolevat raha, pangakaarte jm valveta. Soovitav on teha enne reisile minekut passi isikuandmetega leheküljest **koopia** ja hoida seda passist eraldi. Passi ja/või ID-kaardi kaotuse korral annab konsul **tagasipöördumistunnistuse** ehk ajutise reisidokumendi, millega Eestisse tagasi pöörduda.
- Tee endale täiskindlustus, sealhulgas õnnetusjuhtumi ja haiguskindlustus.
- Võta kaasa vähemalt nii palju **raha**, et saaksid vajaduse korral koju tagasi sõita.
- Enda turvalisuse huvides võiksid välismaal pikemalt viibijad end **registreerida** Eesti Välisministeeriumi kodulehel (vm.ee/registreerumine). Sinu andmeid kasutatakse juhtudel, kui asukohariigis peaks tekkima kriisiolukord ning konsulaarabi kiiremaks korraldamiseks on vajalik ülevaade piirkonnas viibivatest kodanikest.
- Paki **tähtsad dokumendid**, ravimid jm esmavajalik oma kaasaskantavasse kotti. Ära kunagi kanna neid suures kohvril!
- Sattudes õnnetuse või vägivalda ohvriks on abi **reisikindlustuslepingust**. Seda sõlmites loe tekst hoollega läbi ja veendu, et see sisaldab nii ravi- kui transpordikulude katmist.
- Varguse ohvriks langedes võta kõigepealt ühendust **kohaliku politseiga**. Sealst väljastatakse Sulle olukorra üksikasju kirjeldav dokument, mille olemasolu on eelduseks kindlustusjuhtumi menetlemisel ja Sinu kulude hilisemal hüvitamisel.
- Infot erinevate riikide **turvalisuse** kohta saab Välisministeeriumi lehelt (Konsulaarinfo > Kui kavatsed minna välismaale > Reisiinfo riigiti). Seal on infot arstiabi, hädaabinumbrite, riiki sisenemise, transpordi jm kohta.
- **Sularaha** hoida keha lähedal, näiteks kaelas kantavas rahakotis. Ära kunagi kanna kaasas suurt summat.
- **Pangakaartidest** võta kaasa ainult reisil vajaminevad kaardid. Tee kaartide numbritest nimekiri ja hoida seda eraldi. Kindluse mõttes on kõige parem omada kahte erineva arvega pangakaarti, mida hoida alati eraldi. Olenevalt riigist võib osutada hädavalikuks ka krediitkaardi omamine - uuri seda enne sõitu.
- Kirjuta üles kõik vajalikud **telefoninumbri**d, kontaktisikud ning kindlustuste numbrid ja hoida neid kindlas kohas.
- Märgista kõik oma **pagas** nii seest kui väljast oma nime ja aadressiga. Katsu reisida võimalikult väheste pakkidega — nii on palju kergem ning turvalisem.
- Kui kasutad **ravimeid**, siis palu oma arstil kirjutada retsept kogu välismaal viibimise perioodiks. Kui kannad **prille**, võta kaasa tagavarapaar ning retsept. Retsepti hankimine uues kohas võib olla keerukas. Eriti tähelepanekud peaksid olema diabeetikud.
- Tee kõikidest **piletitest** koopiad ning kirjuta üles reisbüroo või transpordifirma nimi, kellelt need said. Hoida nimekirja koos piletikoopiatega originaalidest eraldi!

- Hoia reisisid **madalat profiili** ning püüa oma riietuse või valju kõnega mitte silma torgata. Eriti kehtib see üksi kõrvalistel tänavatel liikudes.
- Hoolitse selle eest, et võõrustava kooli direktor, vahetuspere või keegi teine, kes on Sinu eest välisriigis vastutav, teaks alati, kust Sind leida.
- Sea sisse **regulaarne infovahetuskeem** kodustega (telefonikõned, e-post vms).
- Ole teadlik kõigist kohalikest tervisehädadest, mis võivad puudutada ka Sind.
- Vii end kurssi **kohalike seadustega** — seadused ei ole kõikjal ühesugused, seepärast pole mõistlik eeldada, et see, mis on lubatud Eestis, on seda ka mujal.
- Vaheta raha alati pangas, mitte mustal turul!
- Ära tarbi liigses koguses alkoholi ning ära kasuta narkootikume.
- Ära viibi asukohariigis kauem kui lubatud. Illegaalselt riigis viibijad saatetakse välja ning edaspidi kohaldatakse nende suhtes sissesõidukeeldu.
- Hädaabi number üle Euroopa on **112**.
- Tasuta saad praktilist teavet paljude teemade kohta *EUROPE DIRECT*i keskusest üle Euroopa telefonil **+00 800 678 910 11**. Kõnekeskus vastab küsimustele Sulle sobivas ELi ametlikus keeles. Neile saab küsimusi esitada ka elektronposti teel.
- Hätta sattudes võid alati helistada Eesti Vabariigi Välisministeeriumi valvesekretärile **+372 6377 000** (24h).

Ma ei väida, et kõik peaksid jätma oma igapäevatöö, armastuse mugavuste vastu ning asuma retkele hingesügavustesse väljaspool Eestit. Kõik seda lihtsalt ei taha ning kõik seda ei suudakski. Ometi võiksid ka need inimesed vahel hetkeks peatuda ning mõtiskleda – arendada meelt ja hinge, leida nende vahel tasakaal, lugeda raamatuid, ajalehti või vaadata filme ning arutleda nähtuste, inimeste ja olukordade üle, millest seal jutustatakse. Nad ei puutu otseselt Sinusse, sest leiavad aset kusagil kaugel kellegi võõraga, aga nad huvitavad Sind. Maailma mõistmise poole võib ka seda rada pidi astuda. *Anna-Maria Penu, Hispaania*

KASULIKUD VEEBIAADRESSID

INFOVÖRGUSTIKUD, VAHETUS- JA TOETUSPROGRAMMID

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee
Comenius: www.hkk.ee/index.php?leht=26
Eesti ENIC/NARIC Keskus: www.archimedes.ee/enic
Erasmus: www.hkk.ee/index.php?leht=93
Eurodesk: www.eurodesk.ee
Euroguidance Eesti keskus (Karjäärinõustamise Teabekeskus): www.innove.ee/teabekeskus
Euroopa haridusinfo võrgustik Eurydice: www.eurydice.org
Europassi Eesti keskus: www.europassikeskus.ee
Hariduskoostöökeskus: www.hkk.ee
Prantsuse Kultuurikeskus: www.ccf.ee
Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis: www.eac.ttu.ee
Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus Tartu Ülikoolis: www.ut.ee/ameerika
Rotary noorsoovahetus: www.ronoova.ee
Saksa Kultuuriinstituut (Goethe Instituut Tallinnas): www.goethe.de/ne/tal
Soome Kultuuriinstituut: www.finst.ee
Taani Kultuuriinstituut Tallinnas: www.dankultur.ee
Tallinna Noorte Infokeskus: www.taninfo.ee

GÜMNAASIUMIST VÄLISMAALE

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee
Education First Eesti: www.ef.com
EstYES: www.estyes.ee
Evenor: www.evenor.ee
Evmar: www.aupair.ee
Haridus- ja Teadusministeerium: www.hm.ee
International Baccalaureate: www.ibo.org
JA Arengufond: www.ja.ee
Tokkroos: www.tokkroos.ee
UWC: www.hot.ee/uwcestonia
YFU: www.yfu.ee

TUDENGITE ÕPIRÄNNE

AECEE (Euroopa Tudengite Keskkliit): www.hot.ee/aegeetallinn
Erasmus: www.hkk.ee/index.php?leht=94
Hakes: www.hakes.ee

KÕRGKOOLIDE KARJÄÄRIKESKUSED JA VÄLISSUHETE OSAKONNAD

Eesti Maaülikool: www.emu.ee/4765; www.emu.ee/317
Estonian Business School: career.ebs.ee; www.ebs.ee/?id=44
Tallinna Tehnikaülikool: www.ttu.ee/karjaar; www.iro.ttu.ee
Tallinna Ülikool: www.tlu.ee/career; www.tlu.ee/iro
Tartu Ülikool: www.ut.ee/career; www.ut.ee/valismaa

PORTAALID

Euroopa Noorteportaal: europa.eu/youth
Eurydice: www.eurydice.org
Noorteportaal NIP: www.nip.ee
Ploteus: europa.eu.int/ploteus
Rajaleidja: www.rajaleidja.ee/euroopasse
Teie Euroopa: ec.europa.eu/youreurope

PRAKTIKALE

AIIESEC: www.aiesec.ee
BEST: www.best.ee
Comenius: www.hkk.ee/index.php?leht=26
Euroopa Komisjoni praktika osakond: europa.eu.int/comm/stages
Evmar: www.aupair.ee
IAESTE: www.iaeste.ee
Leonardo da Vinci: www.archimedes.ee/hkk
Läänemeremaade Nõukogu sekretariaat: www.cbss.st/structure/secretariat/internships

TÖÖLE

Eures Eesti: www.eures.ee
Soome Tööturu Infokeskus: netti.sak.fi/workinginfinland/index.html

SEOTUD ASUTUSED

Eesti Ametiühingute Keskliit: www.eakl.ee
Eesti Haigekassa: www.haigekassa.ee
Eesti Noorsootöö Keskus: www.entk.ee
Euro26 kaart: www.euro26.ee
Haridus- ja Teadusministeerium: www.hm.ee
Hariduskoostöökeskus: www.hkk.ee
Inimõiguste Teabekeskus: www.lichr.ee
ISIC-kaart: www.isic.ee
Junior Achievement Arengufond: www.ja.ee
Kodakondsus- ja Migratsiooniamet: www.mig.ee
Kultuuriministeerium: www.kul.ee
Living for Tomorrow: www.lft.ee
Maksu- ja Tolliamet: www.emta.ee
Passi taotlemine: www.pass.ee
Rahvusvaheline Migratsioonorganisatsioon: www.toovalismaal.ee
Raviamet: www.sam.ee
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus: www.ekk.edu.ee
Sihtasutus Archimedes: www.archimedes.ee
Sihtasutus Innove: www.innove.ee
Sotsiaalkindlustusamet: www.ensib.ee
Sotsiaalministeerium: www.sm.ee

Tervisekaitseinspeksioon: www.tervisekaitse.ee
Tööturuamet: www.tta.ee
Välisministeerium: www.vm.ee
Välisriigi saatkonnad: www.vm.ee/est/kat_126

STIPENDIUMIPAKKUMISI

Briti Nõukogu: www.britishcouncil.ee
CIMO (Soome): finland.cimo.fi/scholarships.html
CIRIUS (Taani): www.cirusonline.dk
DAAD (Saksamaa): www.daad.de
Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: www.ngo.ee (> Uudised)
Eesti Rahvuskultuurifond: www.erkf.ee
Eesti Teadusfond: www.etf.ee
Eesti Üliõpilaste Toetusfond: www.esfusa.org
Erasmus: www.archimedes.ee/hkk (> Kõrgharidus)
Estonian-Revelia Academic Fund Harald Raudsepa stipendiumid: www.revelia.ee
Hansapank: www.hansa.ee/tudeng/stipendium.html
Heinz-Schwarzkopf-Stiftung Junges Europa fond: www.heinz-schwarzkopf-stiftung.de
Korp! Rotalia: www.rotalia.ee
Kristjan Jaagu stipendium (magistri- ja doktoriõpinguteks): www.archimedes.ee/amk
Kultuurkapital: www.kulka.ee
Põhja-Ameerika Ülikoolide teabekeskus Tallinna Tehnikaülikoolis: www.eac.ttu.ee
Põhja-Ameerika Ülikoolide teabekeskus Tartu Ülikoolis: www.ut.ee/ameerika
SA Archimedese akadeemiliste mobiilsustoetuste keskus (> Välisriikide stipendiumid):
www.archimedes.ee/amk
Tallinna Tehnikaülikooli Karjääriteenistus: www.ttu.ee/karjaar
Visby programm (Rootsi): www.si.se
Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu stipendiumid: www.uekn.org
YFU Eesti: www.yfu.ee

VÄLJASPOOL KOOLI

Euroopa Noored Eesti büroo: euroopa.noored.ee
Euroopa Noored noorsoovahetused: euroopa.noored.ee/noorsoovahetus
Euroopa Noored vabatahtlik teenistus: www.noored.ee/evs
Infoyouth - UNESCO Programm: www.volunt.net
MTÜ EstYES: www.estyes.ee
United Nations Volunteers: www.unv.org
Vabatahtlik teenistus: www.worldvolunteerweb.org
Vabatahtliku teenistuse assotsiatsioon: www.avso.org
Vabatahtliku töö andmebaas: www.globalvolunteers.org

ISESEISVALT ENDA KEELEOSKUSE TASEME TESTIMINE

Education First Eesti: www.ef.com/master/tests (inglise keel)
DAAD: www.daad.de/deutschland/deutsch-lernen/testen-sie-ihr-deutsch/00488.en.html (saksa keel)

KASUTATUD ALLIKAD

Kristensen, S. 2005. Õppida rännates: välispraktika kui didaktiline vahend Euroopa kutsehariduse kontekstis. Tallinn: Innove.

Pihlau, J. 2003. Edukas otsing Internetis ehk kuidas leida nõela heinakuhjast. Tallinn: Külim.

Reisija meelespea. 2006. Välisministeerium. URL: http://web-static.vm.ee/static/failid/112/reisija_meelespea2006.pdf.

Teder, E & Kirss, E. 2004. Stipendiumitaotleja meelespea. Tallinn: Põhja-Ameerika ülikoolide teabekeskus.

Tartu Vabatahtlike Keskuse koduleht. 2007. URL: <http://www.vabatahtlikud.ee>.

Eurese veebileht. 2007. URL: <http://ec.europa.eu/eures>.

Lewis, R. D. 1997. Kultuuridevahelised erinevused: kuidas edukalt ületada kultuuribarjääri. Tallinn: Tea.

Karjäärituul nr 6 / 2005. Karjäärinõustamise Teabekeskus.
URL: http://www.innove.ee/ee/files/Karjaarituul_5_A4_print2.pdf.

T-kit käsiraamat: kultuuridevaheline õppimine. 2000. URL: http://euroopa.noored.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=4400/T-Kit_04_Kultuuridevaheline_oppimine.pdf.

Kirik, K. Aasta välismaal mitmekülgse hariduse nimel. - Avasta maailma: YFU 2006 / 2007, nr 16, lk 2-3.

Praktikalood II: Leonardoga Euroopasse ja tagasi. 2006. Tallinn: Innove.

Jedomskihh, J, Rahnu, L, Randver, N, Valgmaa, R. 2005. Noorsootõtaja kultuuridevahelises kommunikatsioonis: parema üksteisemõistmise saavutamine eri kultuuride esindajate suhtluses. Tartu: Atlex.

Eesti noored teel Euroopa Liitu. 2004. Eesti Noorsoo Instituut. URL: http://www.eni.ee/uploads/files/2004_teel_euroopa_liitu.doc.

